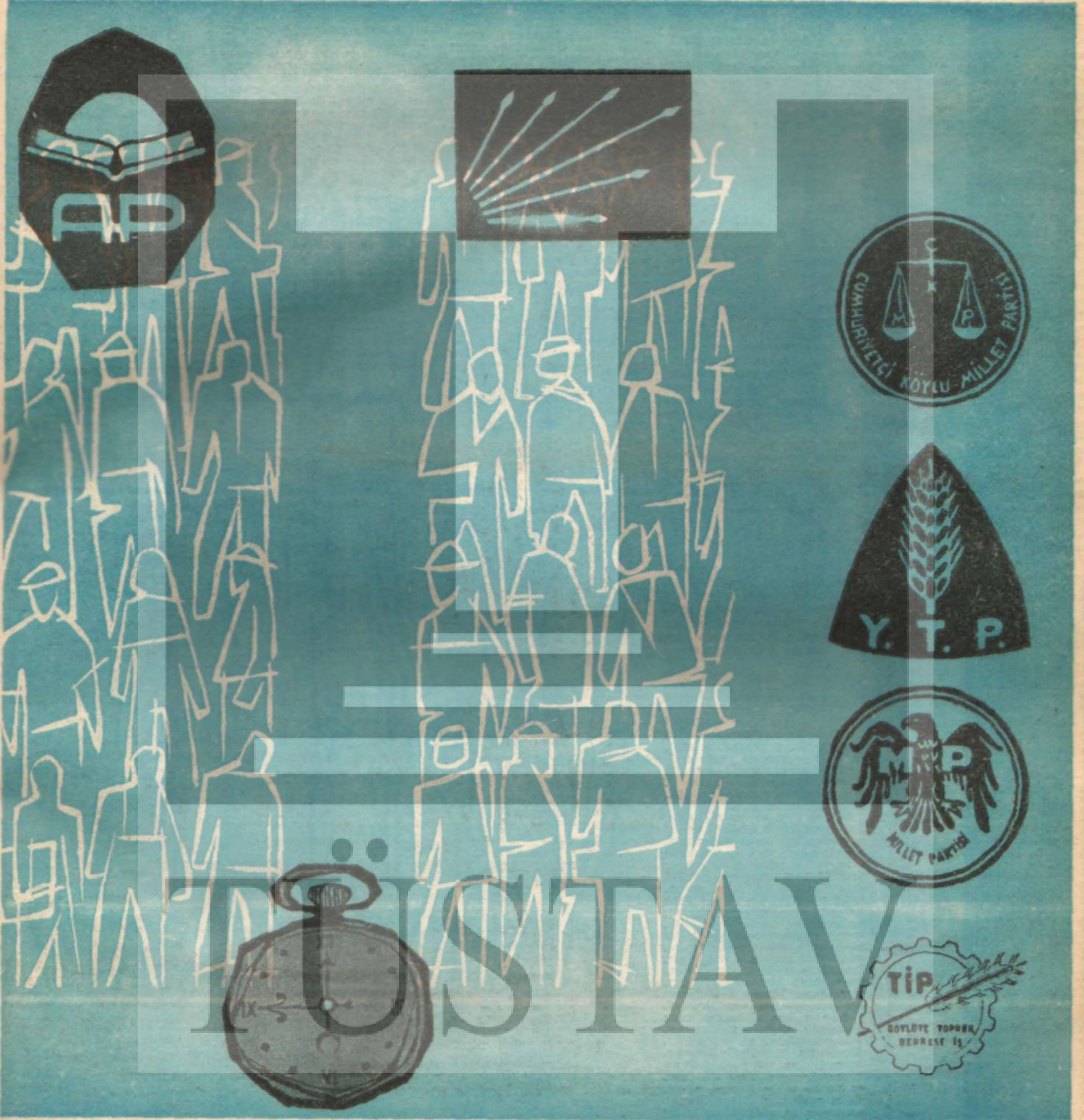

YÖN

HAFTALIK GAZETE

**İkinci
Menderes
Özlemi**

SIYASİ PARTİLER KANUN TASARISI

GERÇEKLERİ YAZABİLMEK

«Gerçeği söylemekten korkmayınız.»

ATATÜRK

Bizce bu memleketin bütün çilesi, bocalaması, gerçeklerden kaçması ve gerçekler sırt çevirmesi yüzündendir. Aydınımız, politikamız hele hele din adamlarımız öylesine korku olmuşlar ki gerçeklerden... Oysa ne var, gerçeklerden bu denli korkacak?..

Biz yıllardır gerçeklerden korka korka ve gerçeklerden kaçma bu hale gelmişiz. Oyleyken bugün bile gerçeği konuşmaktan, yazmaktan çekiniyoruz. Oysa, hiç sakınmadan yazıp-çizmeliyiz gerçekleri.. Aydınlar, politikacılar da ilgi ile karşılamalı böyle davranışları. Amma olmuyor bu Gene yıllarca yerinde saymaya razı oluyoruz gibi davranıyoruz.

Birgün bakıyorsunuz birisi çıkıyor ve gerçeklerden yana Seviniyorsunuz ister istemez, mutlu bir sonu diyorsunuz. Bir başka gün de aynı kişinin gerçeklerden «Dolu dizgin» kaçtığını görüyorsunuz. Araştırmalar sonucu iş meydana çıkıyor Anlaşıyor ki bu adam, bu memleketin parçasıyla Amerika'ya gönderilmiş orada Amerikan çarkından geçerek Amerikalaşmıştır. Ondan sonra gerçeklere sırt çevirmeye başlamıştır ta bi! Ve yaşamasına kendi çıkarına bakıyor artık. Türkiye'de iken ülkücü bir kişiliği olanlar bunu yitirip dönüyorlar memleketi. En aydın geçinenlerimiz bile sıras gelince huzurunun kaçacağından, rahatı bozulacağından kafasını kuma gömmeyi herşeyden veç tutuyor.

Bu satırları yazmamı son Moskova seyahati ve gazetecilerimizin yazdığı yazılar beni zorladı. Her gazete ve her gazeteciye göre ayrı bir hava... Gerçekler bile değişik olarak ele alınmış... İnsan hangisine inacağını şaşırıyor:

Çoğunda bir çekingelik var. Acaba toplum nasıl karşılar, diye... Oysa böyle bir havaya kapılmaları yersiz. Görülen ve yaşanan şeyleri aynen olduğu gibi yazmak gerek... İşin doğrusu da budur. Bu uygar bir gazetecinin aydın ve cesur bir kişinin yapacağı iştir. Bundan kaçınmak, sakınmak niye? Ne acı ki bunca gazeteciden Rusya ile ilgili çekinmeden yazan hiç yok gibi... Çoğu bir şaşkınlık içinde. Bunu Sayın Fethi NACI geçen sayıki YÖN'de şöyle anlatıyor:

«Gazetecilerimizin Moskova izlenimleri tam bir şaşkınlık örneği. Şimdiye kadar yaptıkları yayınlarla bes'edikleri, biçim verdikleri kamu opinion'ını şimdi anlatmalarına gösterecekleri tepkiden korkuyorlar. Kendilerinin kabul ettikleri hükümlerden artık «Peşin verilmiş hükümler» diye söz ediyorlar. Ya kendilerine inanılmazsa, ya haklarında bazı şüpheler uyanırsa... En büyük kaygıları bu.

Gazetecilerimizin bu şaşkınlığı yaşamaları, bu kaygıları duymaları, basının sorumluluğu üzerinde düşünmelerine yol açarsa, olayları ve gerçekleri sadece kapitalist dünyanın çıkarlarına göre yansıtmayı bırakarak objektif bir tutumla yansıtmayı benimsemek gereğini duymaları sonucunu doğurursa olumlu bir şaşkınlık olacak bu.»

Biz Atatürk Türkiyesinin aydın gazetecilerden çok daha gerçeğe yakın ve olumlu bir yazı serisi beklerdik. Bunu yapamamaları bir başarısızlıktır. Amma ilk kere olduğu için pek söze batmayabilir.

Eğer insan olmak, insanca yaşamak ve Türkiyeyi çağdaş uluslar seviyesine ulaştırmak istiyorsak ve bu ulusu seviyorsak sorunları ve gerçekleri korkmada yazabilen sövlebilen vürekli kişiler yetiştirmeliyiz. Bunca sorunun ve acı gerçeğin altından ancak çok kuvvetli kalemler kalkabilir. Bunu böylece bilelim.

İsmail GENÇTÜRK
Nazım Hikmet hakkında

Sayın İhamı Soyse, Nazım Hikmet hakkında YÖN'de çıkan yazılarını okudum. Büyük Türk şahsımızı daha iyi tanımak bakımından müsaadeniz, le ben de Bulgaristanda dinledik, lerimi bildiriyim:

Bundan yedi sene evvel doğdu, zum büyüdüğüm şehri ziyaret maksadıyla Bulgaristana gittim, tim İrkdaşlarımızla temaşlarında bana, Nazım Hikmet'in dış ölkelerdeki Türkler meyanında, bilhassa Bulgaristan Türklerini sık sık ziyaret ettiğini ve kendilerine Türk lük hakkında özetler ve nasihatlar verdiğini, aznlık olarak haklarının çiğnenmemesi için Bulgar hükümeti nezdinde her türlü te, sebbüslü yapmaktan geri kalmadı, zını, bütün teşebbüslerinin de da, lma müsbet karalandığını anlat, tılar; Nazım Hikmet ile tanışma, ları sırasında isimlerini Ahmedof, Mehmedof diye söyleyince «Bu Ahmedof'u, Mehmedof'u bırakın, Türkiye'de böyle bir şey yoktur, Ahmedof'u, Memedo'lu vardır. Aranızda ve evlerinizde de ma Türkçe konuşun, Türk olduğunuzu, su hiç bir zaman unutmayın» dediğini naklettiler. Nazım Hikmet, ayrılırken de adresini verir, bir müşkülünüz olunca bana yazınız diy, tenbihlerde bulunmuş.

Nazım Hikmet'in bu cephesini iyice anlamak ve tesbit etmek için Bulgaristan Türklerinin bil, hassa kalsabaklık buldukları ve

Nazım'ın sık sık dolacağı, Varna, Şumnu ve Rusçuk gibi büyük şehirlerdeki Türk halkını, hatıralarının henüz taze olduğu bu zamanlarda dinlemek iyi olurdu. Hümmetlerimle.

HÜSEYİN BALKANER
Hazine Avukatı — İstanbul
İrkçular

Adalet Partisi içinde yuvarlan, mış faşist ve irkçi akımı halko, yunun gözleri önüne koymak ka, çinilmaz bir görevdir. Doktor Fet, hi Tevetoğlu bu yuvarlanmanın mihrak noktasıdır. Bu zat «Faşist yok, komünist var» diye bir ki, tap da yazmış bulunmakla bera, ber, mızrağın çuvala sızmayaca, ğı, faşistlerin de var, olduğu bir gerçektir.

1944 yılında İstanbulda yayın, lanan Orhun adlı bir derginin 13. sayısını açalım. Dergide ikinci su, ali «Türkçülüğün baş unsuru size göre irkçilik midir? Vatan midir? Kültür müdür? Devlet midir?» olan bir anket var. Doktor Devlet, oğlunun bu ankete verdiği cevap şudur: «Türkçülüğün baş unsuru irkçiliktir.» Gene aynı anketin 4. sualı şudur: «İrkleri üstün ve a, sağ, olarak ayırmaya taraftar m, unuz? Tevetoğlunun buna cevabı ise şöyledir: «İrklerin üstün ve aşığı olarak ayrılması ilmin hakkı, katıdır. Hekim ve idalist olarak bunun lüzumuna şiddetle kanl, im.»

İrkçi olduğunu açıkça itiraf eden Tevetoğlu o yıllarda yayın, ladığı Kopuz adlı dergide de ge, niş öğünde irkçi yayın yapmış bir kimsedir. Tevetoğlu o zaman ha, tada olduğuna hiçbir yerde açık, lamamıştır. Şu halde şimdi de ay, ni fikrin adamı olduğunu kabul, etmek gerekir.

Aslında Tevetoğlu ötedenberi faşist temayülleri apaçık olan irk,

çi, turancı bir gurubun adamıdır. Bu gurubun başında Nihâi Atsız isminde biri bulunur. Bu atsız, ünü bir Atatürk düşmanıdır. «Da'kavuklar gecesi» adıyla Ata, türk sleyhtarı bir romanı vardır. Gene ünü bir Atatürk düşmanı olan ve tasdığı devrim düşman, lüğünün belgesi hakkında 13 Mart 1964 tarihli Cumhuriyet gazetesin de Cavit Orhan Tütengil'in yazı, sında bilgi bulunan Doktor Rıza Nur'un evliâlığıdır. Halen «Öt, ken» adlı bir dergi yayınlıyor. Aşağı yukarı aynı yolda yayın yap, maktadır. Bu Nihal Atsız, Alman milletinin kasabı olan Hitler'e hay, randır. Bu hayranlığı bir zaman, lar saçını dahi onun gibi kestirip tarayacak kadar ileriye götürmüş tür.

Tevetoğlu yıllar yılı yazdığı şi, rilerin çoğuna ve bir kısım kitap, larına ve Nihal Atsız'a sevgi ve saygısından dolayı Atsız'a Yıldız imzaması koymuştur. Bu Atsız ke, lminin tam manasıyla kafatasıcıdır. Onun bu kafatasıcılığını, bu arada Tevetoğlunun marifetlerini daha iyi öğrenmek için bir zaman lar kendisi de irkçik yapan fa, kat şeflik sevdası yüzünden At, sızla borusan Reha Oğuz Türkk, kan adında birinin 1943 tarihinde yayın'adığı «Kuyruk setisi» adlı kitaba bir göz atmak faydalı o, lur. Bu R. Oğuz Türkkan o zaman lar hatı ettiğini 23 Haziran 1955 tarihli Tercüman gazetesinde ya, yınlamışa başlamış. «Tabutluk, tan gün ışığına, yan serisinin gl, risinde açıklamıştır.

İki yıl önce yayınlamışta oldu, ğu Millî Yol adlı dergide doğu Anadolu halkı için birtakım laf, lar eden İsmet Rasim Tümtür, de bu gurubun adamıdır. Bu da Or, hun dergisinin 12 sayısında irkçi olduğunu, irkları üstün aşığı di, ye ayırmak gerektiğini açıklamış, tır.

Bu sırada da Adalet Partisi için de at oynatan ünü politikacı, fa, kat kitap yazmamış bulunan Prof. Aydın Yalçın da bu guruba uzak bir kimse değildir. Aydın Yalçın ilk defa yazıldığı birde irkçılığı en ileri götürün bir dergide, Boz, kurt dergisinde başlamış, Gök, Börü, Öz'eyiş gibi faşist eğilimli

yayıncı yapan dergilerden geçe, rek Forum'a gelmiş, daha sonra kendine en uygun zemini Adalet Partisi içinde bulmuştur.

Adalet Partisi içinde yazarlar, dan örneğin Yeni İstanbul gaze, tesi yazarlarından M. Zeki So, fuoğlu, Son Havadis gazetesi ya, zarlarından Nurullah Barman'da irkçi olduklarını söz konusu der, gide açıklamışlardır.

Bu adamların irkçilikleri ve faşist temayülleri hakkında burada daha fazla konuşmak zaman alır. Ancak şu açıkladığımız gerçekler dahi Tevetoğlu ve kafadarlarının nasıl bir zihniyetin adamı olduk, larını ortaya koymaktadır. Bu noktaları, bu adamların yıllar yılı yayınladıkları yayın organlarından faydalanarak halkoyunun gözü önüne koymak, bazı gafilileri u, yandırmak, böylece toplumumuz, daki faşist akımı set çekmek için çaba göstermek, Millî Misak bu, dutları içinde milletimizi mutlu, luğa ulaştırmak isteyenlerin bir görevidir.

M. Havrettin ABACI
Avukat — TIP II Başkanı
Malatya

İMECE

Özellikle Köy Sorunlarını İşleyen

AYLIK FIKIR VE SANAT DERGİSİ

İMECE'yi Ankara ve İstanbul'un başlıca bayilerinde bulabilirsiniz.

Fiyatı 100 kuruş, yıllık abonesi 10.— liradır

Abone ve haberleşme adresi: P.K. 373 — ANKARA

Sayın iş adamları
Deniz Nakliyat Genel
Müdürlüğü Gemileri

32 ŞİLEP
4 TANKER

257.000 D. W. tonluk filosu ile

İç ve dış hatlarda
hizmetinizdedir

Emniyet Dikkat
Ucuzluk Sür'at

Deniz Nakliyatı
Genel Müdürlüğü

Telefon: 44 38 72
44 47 70

(Basın: 22171)

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük
Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon: 22 43 84 - 22 43 85
Telgraf Adresi: BASIN KURUMU

ŞUBELER: İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Konya, Zonguldak

DIŞ MUHABİRLER: A.B.D., Almanya (Federal), Almanya, Avusturya, Avustralya, Belçika, Bulgaristan, Çekoslovakya, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, Japonya, Lübnan, Macaristan, Norveç, Pakistan, Polonya, Portekiz, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan

(Basın: 22095)

REKLAM LARINIZ İÇİN

YÖN

HAFTALIK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soyse — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer sokak No: 14/8 Yenişehir — ANKARA
Telefon: 17 09 09. — İstanbul Büro su (Satış - İlan ve Abone İşleri): Molafenari sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 93 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dir. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilave yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 1.50 T.L.'dir.

İLAN: Rekl çitirerek ilân ve Haber sütunda anntı, mâ 25.— T.L. dir. Sâ rekâmîlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlan ve reklâmîların yayınlannasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

KAPİTALİST GELİŞMELER

ORTAK PAZAR

Orgeneral Sunayın mektubu açıklanıyor, rejimin geleceği hakkında bir kötümserlik gidiyor. Ana muhalefet partisinin başına Amerikada okumuş başkan geliyor, bir iyimserlik başlıyor.

Günlük dalgalanmalar üstünde düşünen politika adamları ise; derdin devası siyasi partiler kanunudur, diyorlar. Bu kanun çıkarsa, küfredenler cezalandırılacak, A.P de küfürbazları cezalandırmazsa kapatılacak, böylece huzur gelecek fikrini savunuyorlar. Anlamını yitirmiş ufak partiler ise, milleti zıt kamplara bölen iki büyük siyasi partinin yanı sıra, küçükler bir denge unsuru olarak yaşatılmazsa huzur gelmez kanısın dadırlar.

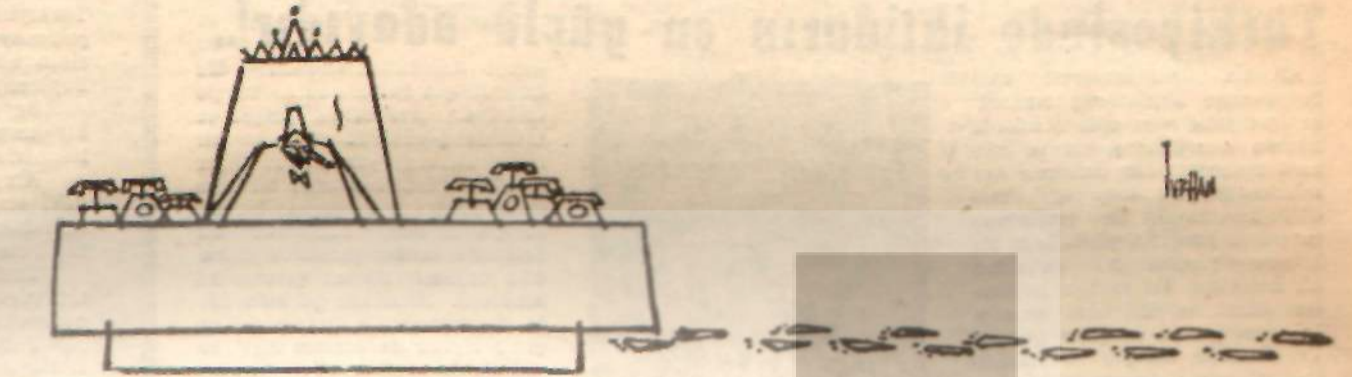
Huzursuzluğun yüzeydeki görünüşleriyle yetinen bu politik tartışmalar sürüp giderken bütün dertlerimizin asıl kaynağı olan kapitalist gelişme yolunda önemli adımlar atılmaktadır. Aralık başından itibaren Ortak Pazarda, ortak üye adayı olduk. Beş yıl kadar sürececek bir hazırlık döneminden sonra, kota ve gümrük engelleri yavaş yavaş yıkılarak, cılız Türk ekonomisi milletlerarası tekellerin kucağına atılacaktır. Ekonomimizi dev tekellere açmak, tilkiye kümes teslim etmekten farksızdır. Ortak Pazarda bir Türkiyenin, kapitalizmin boyunduruğu altındaki eski Küba ve Cezayire benzeyeceği hususunda zerrece tereddüt edilmemelidir. Batılı zenginleri avutmak için sahillerde lüks zevk evleri, kumarhaneler, birkaç ta kapitalist çiftlik. Geride sahipsiz ve fakir bir Anadolu. Türkiyede kazandıklarını Avrupada yatıran zenginler.

Bugün Doğuda kazanılan sermaye, İstanbul ve İzmirde kaçmaktadır. Oradan da Avrupa yolunu tutmaya çalışmaktadır. Ortak Pazarla bu kaçış, hızlanacak ve meşrulaşacaktır.

YABANCI SERMAYE

Memleket ekonomisi şimdiden, yabancı sermayenin en sömürücü yatırımlarına geniş ölçüde açılmıştır. Amerikalıların kendilerine hazırlanmış bir yabancı sermayeyi teşvik kanununa sahip bulunmamıza rağmen, yabancı sermayeye yeni tavizler vermek hazırlıkları içindeyiz.

Sanayicilerimiz, yabancı firmaların avukatlığını yapmakta, Hükümetler de, çoğunlukla sanayicilerimizi engelleme ve imtiyazlı şekilde ihracat yapma amacını güden yabancı yatırımlara kapıları açmakta mahzur görmemektedirler. Kalkınma planı, karayolu taşıtları ithal durdurulsun ve bu alanda montaj tesisleri kurmak isteyen yabancı firmalara izin verilmesin, demiştir. İthalat durdu, ruhumuz, fakat plâna aykırı olarak dev otomobil firmalarının montaj sanayii kurmalarına müsaade edilmiştir. Plâncılar şimdi, döviz israfı bir yana, bu yabancı montaj

firmaları, bir otomobil sanayii kurumamızı engellemektedir, diye yalınmaktadır. Bira üretim kapasitemiz ihtiyacın çok üstünde bir seviyeye erişmek üzere iken, Amerikan birasına buyur denmiştir. Netice Tekel İdaresinin zarar etmesi ve küt döviz kaynaklarının cömertçe dışarıya akıtılması olacaktır.

Yabancı sermaye, bizi böyle kalındırmaktadır.

SERMAYE PİYASASI

Kapitalist gelişme yolunda başka önemli bir adım, sermaye piyasası kurma hazırlıklarıyla atılmaktadır.

Özel sanayiın bugünkü cılız hâli, sermaye piyasasının yokluğuna bağlanmaktadır. Özel sektör, hele bir sermaye piyasası kurulsun, memleketi görün nasıl kalkındıracağız, demektedir. Aynı zamanda, sermaye piyasasının, herkesi sermayedar yaparak, ekonomik alanda demokrasiyi gerçekleştireceğini ve bir halk kapitalizminin kurulmasına yol açacağını ileri sürmektedirler.

Halk kapitalizmi, Amerikadan aktarma bir deyimdir. Amerikalı kapitalistler, halkın hisse senetleri satın alarak teşebbüslerin sâhibi hâline geldiğini ve böylece herkesin kapitalist olduğunu ileri sürerek, kapitalizmi savunurlar. Sosyalizmin cazibesini, bildikleri için, halk kapitalizmini, bir cins Amerikan sosyalizmi şeklinde göstermek isterler. Tabii ki bu, kuyruklu bir yalandır. Sermaye piyasasının gelişmesi, memleket ekonomisinin bir kaç ailenin eline düşmesinden başka sonuç vermemiştir. Amerikan ekonomisinin büyük kısmına, Morgan Rockefeller, Dupont, Mellon gibi 8 mâli grup hâkimdir. Nüfusun yüzde birinden ibaret olan milyoner ve milyarderler, memleket zenginliğinin yüzde 60 ını ellerinde tutarlar. İngiltere, Almanya, Fransa, Japonya, İtalya gibi bütün kapitalist ülkelerde, sermaye piyasasının gelişmesi, birkaç ailenin, memleketin ekonomisi, dolayısıyla politik hayatına hâkim olmasını sağlamıştır. Bu sebeple sermaye piyasası, demokrasinin değil, para krallıkları kurmanın aracıdır.

Özel sektör temsilcilerinin, sermaye piyasası olmadığı için kalkınmıyoruz iddiaları da gerçeğe uygun değildir. A.I.D. tarafından hazırlanan Enos raporu, millî gelirin yüzde 32 sini alan müteşebbis sınıfın yatırımlarının, millî gelirin yüzde 4 ilâ 5 civarında kaldığını ortaya koymuştur. İstatis tiklerin yetersizliği yüzünden bu rakam, biraz mübalağalı olabilir. Fakat müteşebbis sınıfın elindeki sermayeyi geniş ölçüde israf ettiği muhakkaktır. Nitekim dışarıya çıkarılan döviz miktarı, bir milyar doları aşmaktadır. Millî gelirin büyük kısmını alan müteşebbislerimiz, Ereğli Çelik, Çukurova Elektrik gibi garantili teşebbüslere para yatırmaktan kaçınmaktadır. En ünlü müteşebbisler bile, geniş sermaye imkânlarına rağmen, ciddi sanayi tesisleri kurmak yerine, milletlerarası tekellerin gölgesinde bira fabrikaları ve montaj atölyeleri kurmayı tercih etmektedirler. Demek ki asil kılık, sermayeyi değil, sermayeyi kullanacak sanayici yokluğudur. Az gelişmiş ülkelerde sanayici, milletlerarası tekellerin ve onların yerli araçlarının büyük çıkarları altında ezilmiştir. Bu sebeple, Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerde, elinde ki sermayeyi israf eden özel sektöre, daha fazla sermaye akıtmak çok zayıflı bir yoldur.

Bugün için asıl mesele, özel sektöre yeni kaynaklar aktarmak değil, millî gelirin yüzde 32 sini yatırımlara yöneltmenin yolunu bulmaktır. Dış ticaretin devletleştirilmesi, köklü bir toprak reformuyla bataklık toprak ağasının israfının önlenmesi, ticaret sektörünün ilkel yapısının tamamen değiştirilmesi gibi tedbirler ancak, millî gelirin israf edilen önemli bir kısmının yatırımlara yönelmesini sağlayacaktır. Bu tedbirler aynı zamanda bugün, sanayileşmeye karşı olan yerli, yabancı ticari çıkarların altında ezilen sanayiciye kabiliyetlerini gösterme imkânını verecek ve onu sermaye sıkıntısından

dan tamamen kurtaracaktır. Türkiyede özel sanayii geliştirmenin dahi temel şartı, ticaret ve mâliye sektörlerinin devletleştirilmesidir.

Diğer taraftan bir sermaye piyasasının kurulması, toplam tasarrufu arttırmaz. Ancak tasarrufların kullanış şeklini etkileyebilir. Bu bakımdan millî gelir seviyesinin düşüklüğü, geniş kütlelerin tasarruf eğiliminin yetersizliği, sermaye piyasasına önemli fonların akmasına imkân vereceğe benzememektedir. Türkiyede sermaye piyasası kurulması fikrinin şampiyonluğunu yapan çevreler de bu kamda olmalıdır ki, gözlerini halka değil, daha çok kamu fonlarına dikmişlerdir. Nitekim devlet ve özel sektör temsilcilerinden kurulu sermaye piyasası özel ihtisas komisyonu hazırladığı iktisadi raporunda, esas itibariyle İşçi Sigortaları, Emekli Sandığı, Ordu Yardımlaşma gibi kurumsal tasarrufların fonlarından özel sektörün faydalanmasının sağlanmasını ve devlet sermayesiyle bir özel yatırım bankası kurulmasını ileri sürmektedir. Özellikle Emekli Sandığı ve İşçi Sigortaları fonlarının özel sektöre aktarılması istenmektedir.

Bu tedbirlerle, devlet elindeki fonlar, özel sektöre yöneltilenektir. Ama aynı devlet, mâli yetersizlik yüzünden, kalkınma plânında öngörülen hayati ekonomik ve sosyal yatırımları gerçekleştirememektedir.

Kendi muhtacı himmet bir kamu sektörünün fonlarını özel sektöre aktarması, kapitalist gelişmeyi hızlandırır da, Türkiyenin kalkınmasını hızlandırmayacağı muhakkaktır. Memleket kaderine hâkim olan siyasi partiler, yardım veren yabancı ülkelerin de zoruyla, kapitalist gelişme yolunu seçmişlerdir. Şartlar aksi yöne zorlansa da cılız bir kapitalizmi güçlendirmek için akıntıya kürek çekmekte devam edecekler ve gittikçe artan huzursuzluğun temelinde bu zoraki kapitalist gelişmenin yatışını anlamak istemeyeceklerdir.

İkinci bir Menderes özlemi, A. P. Genel Başkanlığını ezici çoğunlukla Demirel'in kazanmasını sağladı!...

Toprak reformuna, hekimliğin sosyalizasyonuna ve grev hakkına karşı olan bir parti, 1964 Türkiye'sinde iktidarın en güçlü adaydır!..

AP. nin Büyük Kongresi, usul bakımından alışılmamış bir mükemmeliyetle sona erdi. Henüz is tikkara kavuşmamış, kin ve intikam duygularından tamamen kur tarılmamış bir parti için, hele CHP. kurultayları da gözönünde tutulursa kavgasız gürültüsüz bir kongre yapabilmek gerçekten bir başarıdır. İki rakibin başkanlık mücadelesi de, esas itibariyle yumuşak ve kavgasız geçmiştir. Taraflar, Kongre Başkanlığı için tek aday üzerinde anlaşarak, mutad başkanlık kavgalarını önlemeyi becermişlerdir. Kongrede korkulan çatlak sesler çıkmamış ve delegeler, ırkçılıktan gelme takıma iltifat etmemişlerdir.

Bu manzara AP.'yi şimdiki kadar anarşik bir teşekkül olarak görme eğiliminde bulunanlar için bir sürpriz teşkil etmiş ve kamu oyunda AP. lehine elverişli bir ortam yaratmıştır. Hele AP. nin bir de mürekkep yalaması, dil bilir bir Genel Başkanı sahip olması dertlerimizin çözümünü yüzyeyle bir takım usul meseleleri sanan, bu şekilde gören çevrelerde rahatlık yaratmıştır.

İkinci Menderes özlemi

Politikaya yeni atılan bir genç mühendis, Türkiye'nin en büyük partisinin başına tepeden inme geldi.

Talihli aday Bilgiç ise, teşkilâtın içinden çıkmış, teşkilâtı yakından tanıyan ve teşkilâtın düşünüş ve davranışını temsil eden «tesbihli ve dini bütün» bir kasaba doktoruydu. Halbuki Demirel, teşkilât ile ilgili olmayan, kritik günlerde Genel Yönetim Kurulundaki görevini terkeden «mason zanlı» bir eski yüksek memur ve milyon iş adamıydı.

AP. Büyük Kongresi nasıl oldu da teşkilâtla aynıyet halinde ki Genel Başkan Vekiline, Morrison'un temsilcisinin tercih ettiği Şişhesiz bunda, bosun ve iş çevresinin Demirel'i desteklemesi nin bir hayli payı var. AP. li olsun olmasın, iş çevrelerinin Başkan Johnson ve Amerikan iş çevreleriyle sıkı teması olan bir milyon iş adamının kazanması için çaba gösterdikleri şüphesizdir.

Yerli - yabancı iş çevreleri tarafından desteklenen bir adayın başının büyük çoğunluğuna da tutulacağı malumdur. Aynı şekilde Türkiye'ye has, «okumuş adam» kompleksi, iki dil bilen ve her konuda saatlerce vukufu konuşabileceğini söyleyen bir şahsın, elindeki yazılı metni kekeleymeden okuyup okuyamayacağı tartışılan kasaba doktoruna tercih edilmesine yol açtı. Fakat özellikle seçim arifesine parti teşkilâtı ileri gelenlerinin Amerikanın yakından tanıdığı ve zinde kuvvetlerin güven duyabileceği bir başbakan aday bulma zorunluluğunu duymaları Demirel'in kazanmasında en önemli rolü oynadı. «AP. ye iktidar teslim edilebilir» inancını yama endişesi, riziko almayı sevmiyen iş çevrelerine yakın teşkilât ileri gelenlerinin Demirel üzerinde kolayca birleşmelerini sağladı. Bu birleşme sonucu, Bilgiç kuliste devamlı oy kaybetti. Hele Demirel'in «gözlerine bakın, anlarsınız» şeklindeki konuşması; seçimin kaderini tayin etti. Soradan delegeler, kürsüde ikinci bir Menderes görür gibi oldular. Böylece teşkilâtın İstanbul ve İzmir gibi iş çevrelerine yakın bulunan ileri gelenlerinin istekleri yerine geldi. Demirel ikinci bir Menderes

Süleyman Demirel
İş çevrelerinin gücü

özlemini temsil eden bir aday olarak ezici çoğunlukla seçildi. Gerçekten, Menderes 27 Mayıs'a yıkılmışsa da efsanesi yaşamaktadır. DP. Genel Başkanı bol, para ve kalkınma getiren, partinin idareye üstünlüğünü tanıyan adam sıfatıyla geniş kitleler ve parti alt kademeleri tarafından aranmaktadır. Millî Birlik İdaresi ve CHP. ise memur çemenliğini geri getiren, para darlığı ve durgunluk yaratan iktidarlar şeklinde tanınmaktan kurtulamadılar. Bu sebeple eski DP. teşkilâtı, başsız fakat kenetlenmiş bir güç olarak kaldı. Baş sıklıca «Paşa Bizi kurtarır» diyen başlar gördü. Başsızlığın sıkıntısını çekti. Bunun içindir ki, Menderes'in uslubuyla konuşan ve «barajlar krak» diye takdim edilen tanınmadığı bir başkan adayını ezici çoğunlukla seçmeye bastı. Yalnız ikinci Menderes özlemi bir taraftan Demirel'in avantajını teşkil ederken, öte yandan da handikapıdır.

Zira artık Menderes devri bir daha geri gelmemek üzere kapanmıştır. Demirel parti politikasının yürütülmesinde daima zinde kuvvetlerin mevcudiyetini göz ö-

Saadettin Bilgiç
Teşkilâtın gücü yetmedi

nünde tutmak zorundadır. Bu zarureti göz önünde tutan bir politika, teyakkata urkek, gevşek ve tavizkâr gözükerek çabuk bir mayal arınığı yaratabilir. Diğer taraftan Türkiye'de artık bir Menderes programı ile geçici bir süre için de olsa, kütlelerde bir kalkınma intibas yaratmak mümkün değildir. Bunun için ki, Menderes efsanesini yaratan 1950-54 devresindeki kalkınma yılları geniş ölçüde Menderes'in değil, te-sadüflerinin eseridir: Bol borçlanma imkânı, ekilmemiş topraklar, iyi hava şartları ve Kore Harbi dolayısıyla yüksek fiyatlar Menderes mucizesini yaratmıştır. 955 ten itibaren şartlar normale dö-nünce de, Menderes'in inhiyat devri başlamıştır. Eğer 27 Mayıs olmasaydı, bugün herhalde bir Menderes efsanesi bulunmayacaktı. Halen ekonomik ve sosyal şartlar çok ağırdır. Dış yardım ihtiyacı yıldan yıla arttığı halde, uygun şartlarda yeter yardım sağlamak mümkün olmamaktadır. Kütleler daha uyamaktır ve talepleri geçmiş yıllara nazaran daha fazladır. Demirel ve partisi ise, az gelişmiş ülkelerde çıkan demode olmuş kapitalist reçetelerle sosyal adalet içinde kalkınmayı gerçekleştirebileceklerini ileri sürmektedirler. Bu kapitalist reçetelerle kütlelerin isteklerinin karşılanamayacağı iki iki daha dört kesinliği ile söylenebilir.

AP Programı

Gerçekten AP programı uygulanması asla mümkün olmayan bir demagoji örneğidir. Program da, «her vatandaşın müstahsil iş sahibi olması gayemizdir» gibi, ancak sanayileşmekten vazgeçip ufak aile işletmelerine dönmekle gerçekleştirilebilecek akıl almaz ifadeler vardır.

Program yorumu ihtiyaç bırakmayacak kadar açıktır: «Devletçilik şahsi teşebbüsün bittiği yerde başlar. Ancak zaruret hâlinde de tatbik edilir. İktisadî kalkınmasında iş yabancısı sermayenin teşvikine taraftarız. Ağır vergilere taraftar değiliz. Mevcutlara da hafifletilmesini istiyoruz. Partimiz, nüfusumuzun ticarî ve sosyalîliğe muarrızdır. Halk sağlığını teminatına serbest tebeddin gelişmesinde ve serbest sağlık müesseselerinin artmasında görürüz... Kâr ve kazanç... milyonlarca vatandaşın günlük ihtiyaçlarını en verimli sahalara tek aif ettiren faydalı ve zaruri bir içtimai mekanizma olarak mü-talâa ediyoruz... Mâteşebbüslerin, maliye ve kredi politikası, ticaret politikası gibi çeşitli alanlarda alınacak, faiz, yatırım, indirim, vergi muafiyeti, ucuz veya bedava arsa, bina temini, mali yardım ve sübvansiyonlar, farklı resim ve tarifeler, teknik yardımlar gibi (özendirici tedbirler) yoluyla teşvik edilmesi gerektigine inanıyoruz... Siyasî baskı vasıtası olarak kullanılmamak ve kalkınma hamlelerimizi baltalayacak bir sendikacılığın vasıtası haline gelmemek kaydı ve şartı ile, grev hakkını, demokratik bir düzende içtin en tabii hakları arasında mü-talâa ederiz. Silâhî Kuvvetlerimizizin, maiyet, refah ve emniyet bakımından tatmin edici imkân-lara sahip olmasını istiyoruz.»

Kısaca, her şey özel teşebbüs içindir. Grev hakkı dahil, «siyasî baskı vasıtası olarak kullanılmamak ve kalkınma hamlesini baltalamamak kaydı ve şartı ile» ta-nınmaktadır, yani aslında tanım mamaktadır. Toprak reformu da sadece işlenmiyen veya çok kötü işlenen topraklarla devlet topraklarının dağıtılmasını kapsamakta dr. Yani AP. toprak reformuna da karşıdır.

Genel Başkan Demirel böyle bir programla ve eskisinden pek farklı olmayan bir ekiple «toprak kalkınma» hamlesine çıkmak tadır.

AMERİKAN BİRASI!

Coca Cola'dan sonra yakında Amerikanın meşhur Schlitz biralarını da içmeye başlayacağız. Milliyet gazetesi haberi, «MUJDE: Bol ve kaliteli bira içebileceğiz!..» başlığı altında bildirdi. Milliyet gazetesi aynen şöyle diyor:

«İstanbul'da büyük bir bira fabrikasının kuruluş hazırlıkları yapılıyor. Amerika'nın meşhur Schlitz biraları Türkiye'de de içilebilecek artık. Fabrika tam randımanla çalışmaya başladığı gün imtiyazı 35 senedir İnhisar İdaresinin elinde bulunan bira serbest olarak imâl edilecek. Böylece koskoca bir imparatorluk daha tarihe karışacak.

Bu yeni fabrika, memleketimizdeki ihtiyacın büyük bir kısmını karşılayabilecek... Geri kalan kısmın da yine İnhisarlar İdaresinin imalatı ile karşılanmaya çalışılacak. Amerikalıların bu işe yatırdığı yüzde altmış tutarındaki sermayeye Türk özel teşebbüsü ve halkın satın alacağı hisse senetleri de ilâve edilerek 60 milyon lira ile faaliyete girilecek.

Tesisler tamamlandıktan sonra imalatın dahilî ve haricî piyasada geniş bir hareket yaratacağı ilgililerce ifade edilmektedir.

Fabrikanın umum müdürlüğüne getirilen Sanayi Odası Başkanı Fazıl Zübü bu konuda şöyle diyor:

«— Dünyanın bellibaşlı bira okullarında Türkiye'deki arpa cinsinin bira imalatı için yetersiz olduğu öğretilir. Bu nereden ve nasıl ortaya çıkmıştır anlayamıyoruz. Ancak arpa ekinini işleyip ihracatını sağlayabilmek olacak. Ayrıca Malt ihracatı için de fabrikaya yapılacak ek tesislerle Orta-Dogunun kontrolünü elimize alabileceğiz. Çalışmalarımız müspet netice verdiği takdirde Türkiye bellibaşlı Malt ihracatçısı durumuna geçebilir. Bu yarı-runda mühim olan Schlitz gibi tanınmış bir firmamızın memleketimize sermaye getirmesidir. Artık halkta kalite anlamı yerleşmeye başlıyor... İyi mal yapan satıyor... Kötüler ister istemez ayıklanıyor aradan...»

Şimdi bir de Beş Yıllık Kalkınma Planının 1965 programına bakalım. Programda Tekelin bira üretim kapasitesinin 1965 yılında 38 milyon litre olacağı belirtilmektedir. Forse çalıştırma kapasite 60 milyon litre çıkmaktadır. 1965 talep tahmini ise, 30 milyon litredir. Yani Tekel İdaresi, memleket bira ihtiyacının tamamını rahatlıkla karşılayabilecek durumdadır. Ama özel sektör, yabancı sermaye ile 40 milyon kapasiteli iki bira fabrikası daha kurmaktadır. Yabancı sermayeye, en ufak bir ihtiyaç yokken Türkiye'de bira fabrikası kurma müessesesi verilmiştir!

Sanılmasın ki özel sektör dışarıya bira satacaktır. Bira ihracı bir hayaldir. Fabrikalar iç piyasa için kurulmaktadır. Amerikan birası daha cazibeli. Tekel birasından şüphesiz çok daha iyi reklam edilecek ve «Schlitz rüppeliği» yaratılacaktır. Neticede Tekel stoka çalışmak ve imalatını kısmak zorunda kalacak. Devlet de önemli bir gelir kaynağını kaybedecektir. Schlitz ise, bira gibi çok rahat para kazanan bir sanayi kolundan sağladığı büyük kârları döviz olarak transfer edecektir. Demek oluyor ki Türkiye her bakımdan zarar görecektir. Fazıl Zübü gibi yabancı sermaye temsilcileri «Artık halkta kalite anlamı yerleşmeye başlıyor. İyi mal yapan satıyor...» diye övüneceklerdir.

Schlitz'in en önde gelen yerli ortaklarından biri Vehbi Koç'tur. Türkiye nasıl kalkınır diye radyolarda ve üniversite kürsülerinde sık sık görüşlerini açıklayan Vehbi Koç'a soruyoruz: Türkiye'ye Schlitz birasını getirmek memleketi hizmet midir?..

Liderler seviyesindeki huzur toplantıları, yakında başlayacaktır. Siyasî Partiler Kanunu, Seçim Kanununda yapılacak değişiklikler gibi çok nazik meseleler günün konusudur. Genel Kurmay Başkanının ikaz mektubu, mektup hakkında ne düşünülürse düşünülün, göz önünde tutulması gereken bir realitedir.

AP. Genel Başkanı, hem taviz vermemek, hem de ılımlı ve uzlaşıcı görünmek gibi iki güç işi başarma durumundadır. CHP. ise, seçim öncesi bir meydan muharebesini mutlaka kazanma hazırlıkları içindedir.

Önümüzdeki günler, istifade- li siyasî harp oyunlarına sahne olacağı benzetilmektedir. Fakat herşeyden önce Türkiye'nin en büyük partisinin genel başkanı, ticarî faaliyetlerine son vermelidir.

Morrison ile ilgisini kesmeli, taahhüt işlerini bırakmalıdır. İş adamlığı ile parti genel başkanlığının birleşmesi Türkiye'de mümkün değildir. Nitekim bu konuda Demirel'in rahatını kaçırca- cak ilk ses, CHP. milletvekili Fa- hir Giritlioğlu'nun önergesiyle işitilmiştir.

Kütleler, CHP. ye karşı olmayı helen yeter sebep saydıkları için, böyle bir programla iktidara ko- luyca gelinebilir. Toprak reformu na ve grev hakkına karşı olan bir parti, işçi ve köylü çoğunluğunun oyunu alabilir. Ama böyle bir parti başındaki insanların kabiliyetleri ne olursa olsun, çok kısa zamanda hüsrana uğramaya mahkûmdur. Kütleler, yollarını AP. ve DP. efsaneleri yıkıldıktan sonra bulabileceklerdir.

Şimdilik bu temel meseleler üzerinde durulmamaktadır. Genel Başkanın ilk meselesi «ihtiyar kurt» İnönü'nün bir AP. iktidarını önlemeye yönelmiş seçim öncesi manevralarını zayıf atlatılabilir- mektir.

SOSYALİST KÜLTÜR DERNEĞİ

Siyasî Partiler Kanunu Tasarısı

hakkındaki görüşünü açıklıyor

Onbeş yıl «Memleketi bol teminatlı Anayasa kurtaracak» denildi. Sonra protokoller ve Tedbirler Kanununu geldi. Şimdi de kurtuluş, Siyasi Partiler Kanununun çıkmasında aranıyor

I. GİRİŞ

Anayasanın siyasî partilerle ilgili teminat ve denetleme hükümlerini yerine getirmek üzere hazırlanmış olan Siyasî Partiler Kanunu Tasarısı yasama organında ele alınmıştır. Bir yandan Anayasada belirtilen sürenin açılmış olmasından doğan «acelecilik» kaygısı, diğer taraftan mesele etrafında tasarının muhtevası ile ilgili olmayan sebeplerle ortaya çıkmış olan siyasî gerginlik, Siyasî Partiler Kanunu Tasarısının gereken dikkat ve ciddiyetle incelenmesine engel olacak bir hava yaratmıştır. Siyasî Partiler Kanunu Tasarısı üzerindeki incelemeleri sonunda, tasarının, bugünkü şekliyle kanunlaşması halinde, Anayasanın ilkeleri ve bu konudaki hedefleri ile çatışan ve arzu edilen aksine olarak Türkiye'de demokratik düzenin işlemesindeki güçlükleri arttıran sonuçlar doğuracağı kanaatine varan Sosyalist Kültür Derneği Türk halk oyunu ve ilgilileri uyarıyı bir görev saymaktadır.

II. ANAYASA İLKELERİ VE SİYASİ PARTİLER KANUNU TASARISI

Anayasamız, siyasî hayatın belli temel ilkeler çerçevesinde cereyanını öngörmüştür. Bunlar, devlet şeklinin ve bütünlüğünün, demokratik düzenin, Atatürk devrimlerinin, laiklik ilkesinin, 27 Mayıs devriminin korunması ile ilgili ilkelerdir.

Anayasamız, sınırları sarih bir şekilde çizilmesi gerekli olan bu temel ilkeler çerçevesinde, hürriyetlere ve halk ter-cihlerine azami genişlik tanıyan temel kanundur. Gerçekten Anayasamız, düşünce, bilim ve san'at, basın ve toplantı hürriyetlerini en geniş şekilde gerçekleştirme amacına yönelmiştir. Dernek kurma hakkını ifade eden 29. ncu maddesiyle de bu amaçlarla teşkilatlanma imkânını teminat altına almıştır. Anayasanın 56 nci maddesi ise seçimler yoluyla siyasî iktidarı ele geçirmek için özel bir teşkilatlanma şekli olan «siyasî parti kurma» hakkını teminat altına almakta ve siyasî partileri, «ister iktidarda, ister muhalefette olsunlar», «demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları» olarak kabul etmektedir.

Hürriyetçi ve devrimci Anayasamız, 57. nci maddesiyle, siyasî hayatımızda bu iki ilkeyi birleştirecek şekilde bir siyasî partiler kanunu hazırlanmasını emretmektedir.

Siyasî partilerle ilgili olarak hazırlanacak kanun hükümlerinin, hürriyet ve devrimcilik ilkelerini, ahenkli, sistemli ve dengeli bir şekilde birleştirecek nitelik taşıması gerekir.

III. SİYASİ PARTİLER KANUNU TASARISININ MUHTEVASI DERNEKLER

1. 160 maddede olarak hazırlanmış olan tasarı, önce siyasî partilerin ve «siyasî parti niteliği taşıyan derneklerin» tarifleri, kuruluş ve üyelik şartları üzerinde durmaktadır.

Siyasî partiler, «toplum ve devlet düzenini ve kamu faaliyetlerini, T.B.M.M. üyeliği ve mahallî seçimler yoluyla ve belirli görüşleri yönünde etkilemek için sürekli çalışma amacını güden ve propa-

gandaları açık olan kuruluşlar» olarak tarif edilmektedir. Tasarının Geçici Komisyonca değiştirilmiş metnine göre,

«Dernekler, toplum ve devlet düzenini ve genel olarak kamu faaliyetlerini etkilemek amacıyla güdemezler. Bundan başka, dernekler partileri ve adayları desteklemek, desteklememek veya bunlar arasında işbirliği sağlamak amacıyla da güdemezler.» Bu nitelikteki derneklerin kanunun yürürlüğe girmesini takiben 6 ay içinde siyasî parti haline gelmesi veya kapatılması gerekmektedir. Bu hükmü izah eden Geçici Komisyon Raporunda, «bir derneğin birden fazla mevzuu istigâl sahasının şumulüne alan tarzda toplum ve devlet düzeni ve bütün kamu faaliyetlerini etkilemek amacıyla faaliyette bulunması» halinde «sadece siyasî parti adını taşımadığı için Anayasa koyucusunun siyasî parti faaliyetlerinin denetimi için kurduğu Anayasa Mahkemesinin bakkı kazası dışında kalması, Anayasa'nın ruhuna ve maksadına aykırı olacaktır» denmektedir. Yine aynı Raporda «Meselâ, erozyonla mücadele için bir dernek, daima kurulabilir, bu dernek, bu aslı istigâl mevzuuyla ilgili olduğu nisbette orman siyasetini ilgilendiren konularla da uğraşabilir, fakat bir derneğin bütün kamu faaliyetlerini şumulü için alması, daima gayeyle sahip olması, eğer o dernek bir siyasî parti değilse, ancak ve ancak ilmi faaliyet alanı içinde kalmayacağı mümkündür; bu takdirde de, aslı gaye yine de ilmiyelik vasfıyla tahdit edilmiş bir şekilde ortaya çıkar» denmektedir. Rapora göre, «tamamiyle objektif çalışma yapan, meselâ Türk Hukuk Kurumu gibi, dernekler, bu maddeye istinaden kapatılmayacaklardır.» Raporda, siyasî partiler dışında kamu faaliyetlerini etkileyecek teşkilâtli hareketlerin «kanuna karşı hiyle» olduğu da belirtilmektedir. Böylece, Türk vatandaşlarının siyasî parti kurmadan «toplum ve devlet düzenini ve genel olarak kamu faaliyetlerini etkilemek amacıyla» biraraya gelerek bir dernek kurmaları yasak edilmekte ve siyasî parti kurma yolu açık olduğundan, bu durumun dernek kurma hürriyetini zedelediği ifade edilmektedir.

PARTİ KURULUŞLARI

2. Tasarı, bundan sonra, partilerin teşkilatlanmasını ele almaktadır. Burada, partilerin kuruluş formalitelerinden, merkez, il ve ilçe teşkilâtındaki kongrelerin, karar ve yönetim organlarının, disiplin kurullarının, başkanların ve diğer organların kuruluşları, üyelikleri, seçim şekilleri ve hatıa üye sayılarına kadar, birçok hususlar tesbit edilmektedir. Teşkilât hükümleri, partilerin kuruluşlarını «örnek bir statüye bağlamakta, parti çalışmalarını ise bir parti iç yönetmeliği teferruatıyla hükme bağlamaktadır. Parti genel kongrelerinin, il kongrelerinin, ilçe kongrelerinin azamî ve asgarî üye sayıları, tabii üyeleri, konulara göre karar nisapları gibi konular kanunla belirtilmiştir. Genel kongrenin komisyonlarının üye sayısının 25'i aşamayacağı, ilçe kongresi üyelerinin 250'yi aşmayacağı, ilçe yönetim organında 5 ilâ 9 üye bulunacağı kanunda belirtilmiştir.

Teşkilâtla ilgili en önemli unsur, siyasî partilerin, bucaklarda ve muhtarlık bölgelerinde herhangi bir ad altında teşkilât kuramayacaklarına dair hükümdür. Bu hükmü ilgili Hükümet gerekçesinde «en basit medeni ihtiyaçları çok yerde

sağlanamamış küçük sosyal ünitelere reel olarak siyasî parti kuruluşlarını getirmekle... demokratik siyasî hayatın sağlanması gayesi gözetilmiş sayılmamıza denmektedir. Bucak ve muhtarlık bölgelerindeki parti işlerini, ilçe yönetim organları veya daha üst kademedeki yönetim organları tarafından tâyin edilecek «parti görevlisi» yürütecektir.

MECLİS GRUPLARI

3. Tasarıda, bu hükümlerden sonra, meclis gruplarının kuruluşları, organları ve işleyişleri düzenlenmektedir. Burada, güven oyu meselesinde Millet Meclisi Genel Kurulundan başka bir organın karar almak yetkisi olmayacağı ve Bakanlar Kurulu üyelerinin ise parti gruplarında veya diğer parti organlarında seçim yoluyla tesbit edilemeyeceği aynı madde içinde hükme bağlanmış bulunmaktadır.

ADAYLAR

4. Tasarının adayların tesbiti ile ilgili hükümleri önemli bir yenilik getirmektedir. Bu, siyasî partilerin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği için yapılacak seçimlerde gösterecekleri adayların, her seçim çevresinde parti seçmen kütüğüne kayıtlı bütün parti üyelerinin katılabileceği bir ön seçimle tesbitini öngören hükümdür. Bundan hemen sonra, milletvekilliği genel seçimleri için gösterilecek adayların en az % 5'inin ve en çok % 15'inin «merkez yoklama kurulunca tesbit edileceği» hükmedilmiştir. «Merkez Yoklama Kurulu» merkez karar organı üyeleri ile her il den gönderilecek birer delegeden kurulmaktadır. «Önseçim»ler genel seçimlerdeki sandık bölgelerinde yapılacak ve her siyasî parti için ayrı bir sandık bulundurulacaktır. Her sandık başında Yüksek Seçim Kurulunca bastırılmış özel fişli oy pusulaları bulundurulacak, partili seçmenler aday adlarını bu pusulaların üzerine yazacaklardır. Okuma yazma bilmeyen seçmenler için sandık kurulu başkanı, parti temsilcisi ve seçmen birlik hücreye girecekler, kurul başkanı aday listesini okuyacak ve seçmenin bildireceği adayların adını pusulaya yazacaktır.

Ön seçimlerde propaganda yasaktır. Ön seçime katılma oranları genel seçimlerin sonuçlanmasından önce yayımlanmayacak ve propaganda konusu yapılamayacaktır. Aday tesbiti ile ilgili diğer hükümler Seçim Kanunu hükümleriyle tamamlanan bir «önseçim kanunu» mahiyetini taşımaktadır.

DISİPLİN, MALİ HÜKÜMLER VE CEZALAR

5. Tasarının bunları takibeden hükümleri siyasî partilerin disiplin işleri ile ilgilidir. Burada parti organlarında verilecek cezalar sıralanmakta, geçici ve devamlı çıkarma kararları ve bunların etkileri ele alınmakta, disiplin cezaları ile ilgili kararlarda usuller ve bu kararlara itiraz konusu hükümlere bağlanmaktadır.

6. Partilerce tutulacak defterler ve bunların tutulması ile ilgili usuller ve evrakın saklanması ve teşkilâtla ilgili bazı diğer hükümler bundan sonra yer almaktadır. Her parti için işleri Bakanlığında bir sicil tutulacak ve partiler, her kademedeki organlarında ve danışma kurulları ile yardımcı kollarında görev alan bü-

tün üyelerin adlarını, doğum yer ve tarihlerini, meslek ve sanatlarını ve ikametgâhlarını o mahallin en büyük mülk-ye amirine yazı ile bildireceklerdir.

7. Mali hükümler ile ilgili bölümde partilerin gelir kaynakları sıralanmakta, aidatlar, seçim giderlerine katılma payları, bağışlar ve diğer gelirlerle ilgili düzenleyici hükümler konmaktadır. Kamu teşekküllerinin, sendikaların ve derneklerin siyasî partilere bağışta bulunmaları veya kredi vermeleri yasaktır. Diğer tüzel

Bu kanunla bir memleketle ilgili meseleleri sanmak safdilliktir. Bir ülkenin siyasî çıkamaz sokmak bo-

ve özel kişilerin, bankaların ve diğer şirketlerin bağışlarını sınırlayan bir hüküm yoktur. Ancak kamu teşekkülleri ile tahribat bağı olanların bağışta bulunması yasaktır. Bağışta bulunmaların kimlikleri makbuzlarda ve dip koçanlarda açıkça gösterilecektir. Harcamaları ilgili usuller de burada yer almaktadır. Tasarıda, siyasî partilerin seçimler için yapacakları harcamaları sınırlayan bir hüküm yoktur.

Partiler her yılın Nisan ayı başında, gelir ve giderlerini, başlıca kalemler ve iller itibarıyla, gösteren cetvelleri Cumhuriyet Başsavcılığı ile Anayasa Mahkemesi Başkanlığına sunarlar. Cumhuriyet Başsavcılığı her türlü araştırma ve soruşturma yetkisine sahiptir. Anayasa Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının yazılı görüşünü aldıktan sonra inceleme yapar, gelirlerin hazineye devri veya kapatılma gibi hükümlerde karar verir.

8. Tasarının en önemli hükümleri «parti yasaklamaları» ile ilgilidir. Burada, parti faaliyetlerinde uyulması gerekli temel ilkeler belirtilmiştir. Bunlar, devlet şeklinin ve bütünlüğünün, demokratik düzenin, Atatürk devrimlerinin, laiklik ilkesinin, temel hak ve ödevlerin, 27 Mayıs Devriminin ve genel ahlak ve adabın korunması ile ilgili olan ve Anayasamızın temel teşkil eden ilkelerdir. Bunlara aykırı amaçlar güden partilerin kurulması ve faaliyet göstermesi yasaktır. Komünist, faşist, anarşist, nasyonal sosyalist adlarıyla veya aynı anlama gelen adlarla siyasî partiler kurulamaz.

9. Tasarı nihai olarak, siyasî partilerin kapatılması ile diğer cezalara müeyyideleri ele almaktadır.

Kapatma dâvaları Cumhuriyet Başsavcısı ve Bakanlar Kurulunda görüşüldükten sonra Adalet Bakanı tarafından açılabilir. Cumhuriyet Başsavcısı tarafından ciddi görülmesi şartı ile, Millet Meclisinde grup kurma yetkisine sahip olan siyasî partiler de kapatma davası açma isteminde bulunabilirler. Dâva Anayasa Mahkemesinde, duruşmalı olarak, görülür. Savcılık görevi Cumhuriyet Başsavcısı tarafından yerine getirilir.

Kapatma kararı (1), «Parti yasaklamaları» ile ilgili hükümlere aykırı faali-

yetler ve (2) diğer sebeplerle verilebilir.

İdari merciler, savcılar ve mahkemeler bu konularda bilgi edindikleri takdirde, İçişleri Bakanlığını, Cumhuriyet Başsavcılığını veya Adalet Bakanlığını haberdar ederler.

Parti içi seçimlerde hile yapanlar, ön seçimlerde propaganda yapanlar, kanuna aykırı bağışta bulunan ve bağış kabul edenler, resmî makamlara bilgi vermeyenler, inceleme ve araştırmaları engelleyenler için çeşitli hapis ve para cezaları konulmuştur. Bundan başka, parti yasaklamalarına aykırılık sebebi ile kapatılan siyasi partilerin kapatmaya sebep teşkil eden fiillere katılan bulunan organlarının üyeleri için de 6 aydan 1 yıla kadar hapis cezası konulmuştur.

Burada « olay ve fiillere » katılma gibi çok genel ifade ile, ceza hukuku prensiplerine uygun bir şekilde tarif edilmiş, yeni bir suç ihdas edilmektedir.

10. Tasarıda bundan başka partilerin seçim bildiri yayınlamadan seçime katılmayacağına, partilerin kamu yararına dernek sayılmayacağına dair hükümlerle, Seçim, Cemiyetler ve Sendikalar Kanunlarında yapılacak değişiklikler ilgili esaslar yer almaktadır.

memleketin siyasi yapı-
lemlerin halledileceğini
tır. Fakat bir kanunla
yas düzenini yeni bir
ak olmaydır

IV. SİYASİ PARTİLER KANUNU TASARISININ ÖZELLİKLERİ

Siyasi Partiler Kanunu Tasarısının başlıca özellikleri şunlardır:

1. Tasarıda Dernek çalışmalarının denetlenmesi bakımından Anayasanın dernek kurma hakkıyla ilgili ilkelerine ve hedeflerine aykırı hükümler vardır.

Anayasamız Türkiye'de bilgi toplama, yayma ve tartışma imkânlarının sınırlandırılmasına karşı bir tepkinin sonucu olarak ortaya çıkmış, ve bu sınırların kaldırılması hedefine göre hazırlanmıştır. Anayasamızın Siyasi Partiler Kanunu hazırlamak konusunda verdiği görevi Türkiye'de dernek kurma hürriyetini ortadan kaldırmak için kullanmak Anayasamızın temel ilke ve hedefleri bakımından büyük bir samimiyetsizlik örneğidir. Tasarının 2. nci maddesi ve bunu izah etmek için Gereçe'de kullanılan ifadeler, dünyada demokratik düzenden şüphelenenler için ihtar niteliğinde olan bir vesikadır. Böyle bir hükümün ve bunu izah eden ifadelerin yer alması üzüntü ve hayret verici bir olaydır.

Tasarının 2. nci maddesi 1. nci madde ile çelişme halindedir. 1. nci maddede siyasi partiler, toplum ve devlet düzenini ve kamu faaliyetlerini seçimler yoluyla etkilemek amacıyla kurulmuş kuruluşlar olarak tarif edilmektedir. 2. nci maddede ise toplum ve devlet düzenini ve genel olarak kamu faaliyetlerini etkilemek amacıyla dernek kurulması yasaklanmaktadır. Toplum ve devlet düzenini etkilemeyecek bir faaliyet sahası için insanların teşkilatlanmasını tasavvur etmek güçtür. Bu niteliği 1. nci maddedeki seçimler yoluyla etkilemek ifadesini atlayarak siyasi parti niteliğinde dernek tarifi için kullanmak anlaşılması güç bir mantığın belirtisidir. Siyasi partiler için konmuş olan düzenleyici hükümler, tahditler ve özel denetleme vasıtaları partilerin seçimler yoluyla iktidara gelmek için mücadele eden ve çeşitli kamu organlarında teşkilât ola-

rak görev alan kuruluşlar olmasından ileri gelmektedir. Anayasamızın 57. nci maddesi bu amaçla konmuştur. Partilerle dernekler arasındaki ayrım, « iktidar mücadelesi yapıp yapmamak » noktasından olmalıdır. İktidar mücadelesine katılmayan, örgütlenmesini bu amaca göre yapmayan ve kamu organlarında kuruluş olarak görev almayan dernekler, inceledikleri ve tartıştıkları konulara bakarak « siyasetle iştigal eden dernekler » sayılmayacaktır.

Bu hüküm kanunlaştığı takdirde, Türkiye, siyasi hayatta görülen patolojik belirtilerin yeni bir örneğini vermiş olacaktır. Türkiye'de Anayasa düzeninin işlenmesi ilkesi üzerinde anlaşmış olanların bu noktaya dikkatini çekiyoruz.

2. Tasarının amaçları açık olarak belirtilmemiştir. Tasarıda önem dereceleri bakımından birbirinden çok farklı ve çok defa birbirini çelen amaçları gösteren hükümler bulunmaktadır.

Siyasi Partiler Kanununun Anayasamızın hedefleri ışığında Türkiye'de partilerin ana meseleleri ve bunların başlıca çözüm yolları hakkında sağlam bir tabii dayanılarak hazırlanması gerekirdi. Böyle bir tabii Kanunun başlıca amaçlarının açık ve sistemli bir şekilde tesbitine imkân verirdi. Tasarının böyle bir tabii dayanmadığı ve tasarımı hazırlayanların hatırına gelen bütün meselelerin kendilerince anlaşılabilir şekilde sistemli olarak kanun hükmü ile halledilmek istendiği görülmektedir. Mesela parti adaylarının bütün partili üyelerin söz hakkı olacağı bir mekanizma ile seçilmesi hedefi yanında siyasi parti lokallerinin işletilmesinde konulacak tarifelerin benzeri yerlerdeki bedel ve ücretlere göre tesbiti gibi temel meselelerle ilgili olmayan esaslar da kanunda yer almaktadır.

Amaçlar bakımından önemli çelişmeler de görülmektedir. Mesela ön seçim mekanizmasıyla partilerde temeldeki kontrolü sağlamlaştırmak amacı, partilerin muhtarlık bölgelerinde teşkilât kurmayı önleyen hükümdeki amaçla çelişme halindedir.

3. Tasarıda gözetilen amaçların gerçekleştirilmesi için kullanılan vasıtaların tesbitinde önemli aksaklıklar göze çarpmaktadır.

Hukuk normları koymak, sosyal yapı

hakkında ve bu yapıyı etkileme yolları üzerinde sağlam bir bilgiye sahip olmayı gerektirir. Siyasi partilerle ilgili olan bu yeni alanın etkili bir şekilde düzenlenmesi gerçekten çok güç bir meseledir. Siyasi Partiler Kanunu Tasarısının çok acele hazırlandığı ve bu sebeple her mesele için o konuda konuşacak bir hukuk kaidesi ile halledilebileceği gibi basit bir zihniyete dayandığı görülmektedir. Mesela, partilerin birer program sahibi olması zaruretini koyan hükümle bunların fikir muhtevasına kavuşturulacağı ve seçimlerde bildiriyi yayınlamak zorunluluğu gibi hükümlerle de partilerin seçmen karşısına liderler ve şahıslar olarak değil, belirli fikir gurupları olarak çıkmasının sağlanacağı gerekçede yer alan düşünceler arasında.

Bazı önemli noktalarda tatbik kabiliyeti olmayan yollar düşünülmüştür. Bunların en önemlisi ön seçimdir. Aynı günde yüzbinlerce seçim sandığında seçim yapmayı ve seçmenlerin % 70'inin parti müşahitleri ve sandık kurulu başkanlarıyla birlikte hücreye girmesini gerektiren bir seçimin teşkilâtlandırılması ve masraflı göz önünde tutulduğu takdirde ön seçimlerin tatbik kabiliyeti olduğunu kabul etmek güçtür. Burada gözetilen amaçların gerçekleştirilmesi için daha pratik yollar aramak gerekir.

4. Tasarıda mali denetleme mekanizmasında tamamlanması gerekli noktalar vardır.

Mali hükümlerde partiler arasında mücadele şartlarında aşırı eşitsizlikleri önlemek için konması gerekli bazı hükümler yer almamıştır. Seçimlerde propaganda harcamalarına İngiltere ve Amerika'da olduğu gibi bir üst hudut tanımak ve Fransada olduğu tarzda seçim masraflarının önemli bir kısmını devlete yaptırmak gibi hükümler mali denetlemeyi tamamlanabilir.

5. Tasarıda partileri tenzih meseleleri dışındaki konularda aşırı derecede bağlayıcı ve çok teferruath hükümler vardır.

Parti teşkilatlanmasını tasarıdaki gibi katı ve teferruath bir kuruluş ve işleyiş gemasına bağlamak lüzumsuz ve faydasızdır. Birçok hallerde parti yönetmeliklerinde yer alması gerekli hükümlerin bir kanuna konmasından nasıl bir fayda bek-

lendiği ve hele bu hükümlerin nasıl uygulanıp denetleneceğini anlamak güçtür. Parti içi demokrasi ve denetleme amaçlarını, genel ilkeler koymak suretiyle, aynı derecede etkili bir şekilde gerçekleştirilmek mümkün olabilir.

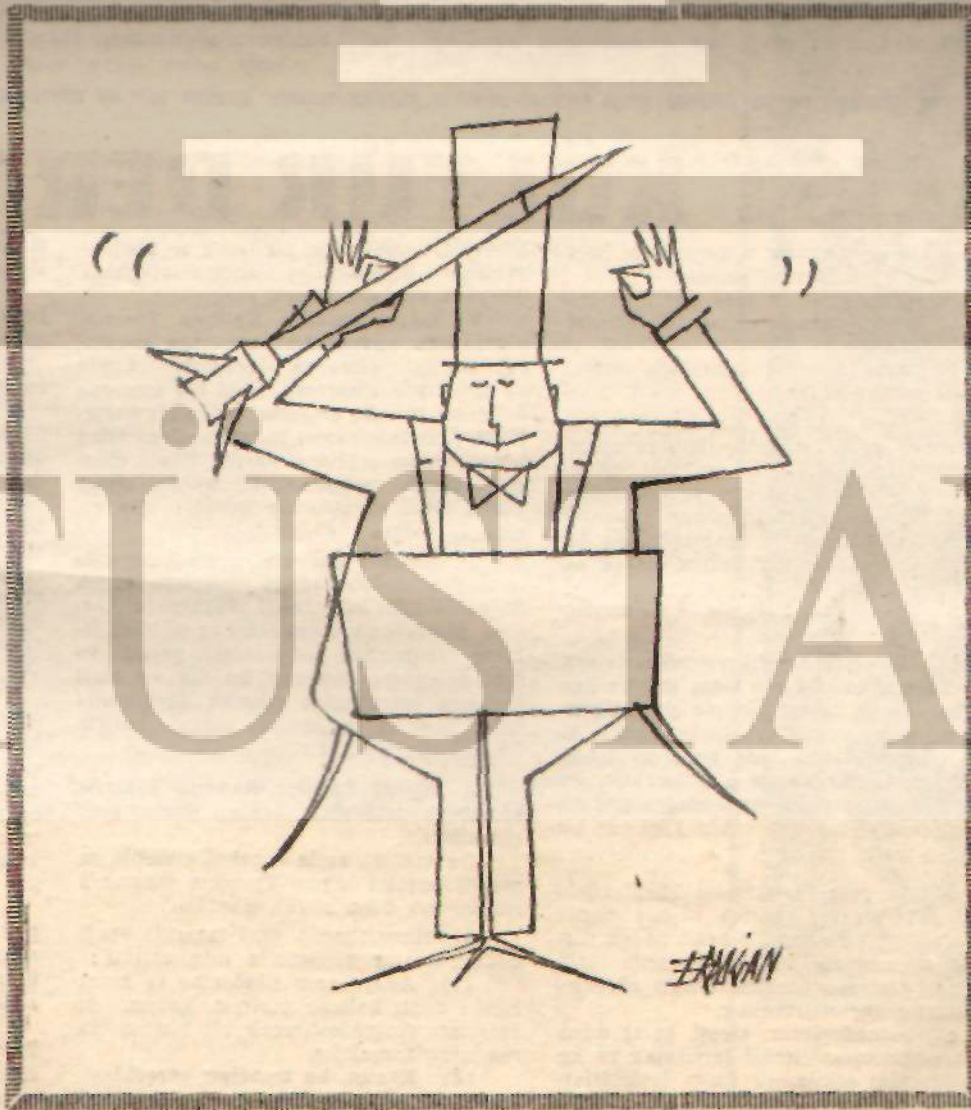
V. BUCAK VE MUHTARLIK BÖLGELERİNDE TEŞKİLAT KURULMASI MFSFLESİ

Teşkilât bakımından en önemli hüküm yürürlükteki Seçim Kanununun buca ve muhtarlık bölgelerinde siyasi parti teşkilâtı kurulmasını yasaklayan hükmünün benimsenmiş olmasıdır. Bu konudaki düşüncenin başlıca kaynağını bu ölçüde siyasi teşkilatlanmanın toplum hayatında bölücü etkileri olduğu konusunda intibaldan ileri geldiği anlaşılmaktadır. «En basit medeni ihtiyaçları sağlamamış» olanların siyasi hayata katılma ve teşkilatlanma bakımından «ihtiyaçları karşılanmış» olanlar kadar ehil olmadıkları kanısının da bu kararda etkisi olduğu tahmin edilebilir. Bu konuda ileri sürülen gerekçeler yetersizdir. Siyasi parti hayatının toplum içinde hangi seviyede düzenli bir toplum yaşamasını engelleyecek kadar bölücü etkisi olduğu konusunda sistemli bir bilgi yoktur. Demokratik düzeni gerçekleştirmek istediklerini söyleyenlerin bu konudaki tutumu meselelerin müşahede edildiği ilk anda demokrasi tabakatından vazgeçmek olursa, gerekçede ki kadar kuvvetli delillerle, Türkiye'de ilçe, il ve merkez seviyesindeki parti teşkilâtını ortadan kaldırmak gerektiği ileri sürülebilir. Bu konuda yapıcı tutum, sistemli bir şekilde müşahededen sonra varılan sonuçlara göre demokratik düzeni işletecek çözüm yolları aramaktır. Bugün «en basit ihtiyaçları bile karşılanmamış» olan toplulukların durumunda, bunların siyasi iktidarı etkilemek imkânlarından mahrum kalmalarının rolü olduğunu söylemek mümkündür. Teşkilâth bir şekilde iktidarı etkilemek hakkında mahrum edilmeleri bunların kaderlerine terkedilmeleri demek olacaktır. Bucak ve muhtarlık bölgelerinde siyasi parti teşkilâtı kurulmasını önleyip, buradaki siyasi faaliyeti ilçe yönetim organlarının tayin edeceği «parti görevlilerine» terketmek bugün siyasi hayattımızda önemli bir problem olarak ortaya çıkan «kasaba oligarşisinin» kuvvetini arttırmak gibi çok mahzurlu bir sonuç doğuracaktır.

Toplum kalkınması gibi köy topluluklarının kendi meselelerini anlayarak müsterek ve programlı hareket edebileceklerini farzedilen bir konuda görevli özel bir Bakanlığın kurulduğu bir sırada köylünün teşkilâth bir şekilde siyasi hayata katılma ehliyetinden mahrum olduğunu ileri sürmek büyük bir çelişmeye düşmek demektir.

(Devamı 10 uncu sayfa)

- (1) Parti yasaklamaları ile ilgili kapatma kararı:
 - (a) Tüzüklerin, programların ve diğer parti mevzuatının yasaklamalara aykırı olması,
 - (b) Parti merkez organlarının alınan kararların, yayımlanan bildiri ve genelgelerin yasaklamalara aykırı olması,
 - (c) Diğer parti organlarının ve parti üyeliklerinin yasaklara aykırı hareket etmesi ve belli süreler içinde işten el çektilmemiş veya üyelikten çıkarılmamış olması,
 - (d) Bir siyasi partinin yasaklamalara aykırı fiillerin işlendiği bir mihrak haline geldiğinin tesbit edilmesi takdirinde verilecektir.
- (2) Diğer sebepler ise:
 - (a) Parti tüzüğünde, yönetmeliklerinde ve diğer parti mevzuatında kanunların emredici hükümlerine aykırı hükümler bulunması,
 - (b) Genel kongrenin kanunun gerektirdiği zamanda toplanmaması,
 - (c) Merkez karar yönetim veya disiplin organlarının kurulmaması gibi hususlar olarak tesbit edilmiştir.

Sendikacılık ve ekonomik sistem

Adil Aşçıoğlu

Kapitalist usullerle gelişme, bu sistemin incelemesinden de anlaşılacağı üzere, eşitlik ilkesine aykırı bir gelişmedir. Bu eşitsizlik, bir kapitalist ülke ile diğer kapitalist ülke arasında eşitsizliklerden başlayıp, ekonomi içinde tarımla endüstrinin eşitsizliği, endüstrinin çeşitli işletmeler ve millî gelirin çeşitli sınıflar arasında dağılımındaki eşitsizliğe kadar yayılmaktadır.

İleri kapitalist memleketler arasında daha başlangıcında mevcut olan, eşitliğe aykırı gelişme ile, her kapitalist memleketin çeşitli ekonomik faaliyetler arasında başlangıçta görülen eşitsizlikler, bu memleketlerin bugün çok ileri bir seviyede bulunmalarına rağmen bir türlü giderilememiştir. İtalya, Fransa, Almanya ve özellikle Japonya gibi kapitalist memleketler İkinci Dünya Savaşından sonra da diğer kapitalist ülkelere oranla daha hızlı bir gelişme kaydetmişlerdir. Fakat bu ülkelerin ulusal, ekonomileri içindeki eşit olmayan gelişmeler de aynı oranla sürüp gitmektedir. İtalya, Almanya ve Fransa'da endüstri kolları arasındaki gelişmelerle, bu ülkelerin endüstrileri ile tarımları arasındaki gelişmeler ve millî gelirin dağılımındaki eşitsizlikler, dün nasılsa bugün de öyledir.

İleri kapitalist ülkeler bugün, kapitalist düzenin ileri memleketleri sürdürebilecek ya bunlara yakın gelişme daha az bakımından ulaşmak üzere de tam reformları tedbirlerle hazırlanmaktadır. Bu tedbirlerle başta endüstri sektörü olmak üzere, bu tedbirlerle beraber diğer sektörler, eşitsizlikler giderilememiştir.

Memleketimizde de kapitalist usullerle gelişme resmen benimsenmiş ve bunun yanında plânlı kalkınma politikası kabul edilmiştir. Bununla beraber, plân bugünkü ekonomik ve politik ortamda bazı ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de kendisinden beklenen sonuçları verecek durumda değildir. Çünkü, diğer kapitalist ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de plânın asıl hedefi, kalkınmanın temeli sayılan özel sektörü kuvvetlendirmek, özel sermaye birikimini kolaylaştırmaktır. Bundan başka kapitalist ülkelerdeki plânların özelliklerinin başında, bunların «merdiven» değil, «yol gösterici» olmaları ve ekonominin «kalite» bakımından değil, «kantite» yani hacim bakımından ele alınmış olmasıdır. Başka bir deyişle, bu plânlar, meselâ bizde olduğu gibi, bira üretimi, tarım üretimi v.b. gibi, istihsalî bir veya birkaç katına çıkarmak amacını gütmekte, ekonominin bünye değişikliğini, çeşitli ekonomik faaliyetler ve çeşitli endüstri kolları arasında ve gelirin dağılımındaki eşitsizlik ve âhenksizlikleri giderecek köklü reformları öngörmemektedirler. Bu sebepledir ki, örneğin İtalya'da, plânın yıllardır uygulanmasına rağmen, bu ülkenin güney bölgesinin — bizde doğanın olduğu gibi — sefaletten kurtarılması ve gelirlerin dağılımındaki adaletsizliğin giderilmesi gerçekleştirilememiştir.

Bu şartlar altında elbette ekonominin eşit olmayan gelişmesini önlemeğe, gelirlerin dağılımındaki eşitsizlikleri gidermeğe imkan yoktur. Gerçekten, özel sermaye yolu ile kalkınmayı kendine amaç eden ve dolayısıyla özel sermayenin kuvvetlenmesini öngören bir plân, ister istemez özel sermaye birikimini mümkün kılacak şartları hazırlamak zorundadır. Plânlarda devlet ve kamu sektörü tarafından yapılması öngörülen yatırımların da amacı ekonomide bir bünye değişikliği meydana getirmek ve millî gelir dağılımındaki

eşitsizlik ve adaletsizlikleri gidermek değil, aksine kalkınmanın belkemiği olarak kabul edilen özel sermayeyi desteklemek, özel sermaye birikimini daha da artırmaktır.

Özel sermaye yolu ile kalkınmadan yana olanların sendikaların ücret artışı ve grev taleplerine karşı koymalarının asıl sebebi de budur. Bunlar sendikalara şu fikir telkin etmeğe çalışmaktadırlar: Ücret artışları, fiyat artışları enflasyonu doğurur. Bu da yatırımların azalmasına ve biyotice işsizliğe sebep olur. Böylece işçiler, bugünkü ücretlerini ve hattâ işlerini kaybederler. Onun için ücret isteklerini mâkul seviyede hattâ «sabit» tutarak özel sektörün elinde sermaye birikmesine sendikaların, dolayısıyla işçilerin, yaradıcı olmaları istenmektedir. Hattâ bu konuda daha da ileri giderek, özel sektörün elinde birikecek bu sermayenin yolları ya da villâlar yapımında kullanılmasına bile karşı koymak doğru değildir, çünkü bunlara harcanan paralar yatırımdır diyebilenlere dahi rastlanmaktadır.

Bu anlattıklarımızdan çıkarılacak iki sonuç vardır: Birincisi, özel sermaye birikimini sağlamak için, işverenlerin güvencikleri belli başlı unsurlardan biri, ücretlerin düşük seviyede tutulmasıdır. İşverenler, kapitalist gelişmenin kanunlarına uygun olarak, sermaye birikiminin bedelini, işçiyi ödemek istemektedirler. Yukarıdaki düşünce şekline çıkarılabilecek ikinci sonuç, millî gelir dağılımındaki eşitsizlik ve adaletsizliğin, işçiler yararına giderilmesini değil, aksine işverenler yararına daha da bozulması istendiğidir. Nitekim 5 yıllık kalkınma plânında belirtildiği üzere, 1950 — 60 devresinde işçilerin millî gelirdeki payı nisbi olarak azalmıştır.

Sendikaların toplu sözleşme ve grev düzeni ile ücretleri biraz olsun artırma yolundaki çabaları elbette özel sektör çevrelerinde hoş karşılanmamaktadır. Bunlar eskiden olduğu gibi ücretleri tam bir serbesti içinde tesbit etmek hakkını özel elden kaçırmak istemekte ve bunun için de sendikaların bu meselelere değinmelerini önlemeğe çalışmaktadırlar.

Toplu sözleşme ve grev düzeninden önce sendikaların işçi ücretleri üzerindeki etkilerinin hiç de necek kadar az olduğu dikkate alınacak olursa, geçen yıla kadar memleketimizde işverenlerin işçi ücretlerini düşük tutmak suretiyle diledikleri sermayeyi biriktirmiş olduklarını düşünmek yanlış olmaz. Ne var ki, işverenlerin, yatırım yapmak bahanesiyle düşük ücretler sayesinde gerçekleştirdikleri sermaye birikiminin yatırımlara değil, büyük bir kısmının kendi özel keyifleri için harcandığı anlaşılmaktadır. Eros raporu, millî gelirin yüzde 32 sinin alan az sayıdaki müteşebbis sınıfın yatırımlarının millî gelirin yüzde 4-5'i civarında kaldığını, yani millî gelirin önemli bir kısmının mutlu azınlık elinde israf edildiğini ortaya koymuştur.

Bugün sermaye birikimini daha da arttırmak için sendikaların ücret artışı ve grev isteklerinden vazgeçirmek isteyenler, bu çeşit isteklerin ileri sürülemediği devirde, herhalde çok daha rahatlıkla sermaye birikimini gerçekleştirmiş olmalıydılar. Sadece, işçinin fizik ihtiyaçlarını karşılayan bir ücret ödemek suretiyle biriktirilen sermaye, ekonomik ve sosyal düzenin bir icabı olarak özel sahipların mülkiyeti haline gelmektedir. Özel sahiplar da sahibi oldukları bu sermayeyi diledikleri gibi kullanmakta serbesttirler. Di-

(Mahkeme kararıyla yayınladığımız tekzip yazısıdır)

Yön Dergisi Yazı İşleri Müdürlüğüne

Sümer Sok. 16-8
Yenişehir — Ankara

Derginizin 20 Kasım 1964 gün ve 86.ıncı sayısında (Yeni Bir Fikir Korsanlığı) başlığı altında yayınlanan yazıyı üzülenek okudum. Ben 1960 yılından beri önce asistan, sonra doçent olarak sayın Profesör Dr. Ekrem Edgü'nün yönetiminde bulunan Ticaret Hukuk Kürsüsünde çalışıyorum ve kürsü Profesörü ile Akademiler Kanunu ve Yönetmeliklerinin öngördüğü şekilde yakın işbirliği yapıyorum. Bir kere makalenizde karşılaştığınız yazıların birinci kısmını, açıkça farkedileceği üzere, almancadan türkçeye yapılan çeviriler teşkil etmektedir. Bu çevirileri ben yaptım ve bunları ben de, Hocam da ayrı ayrı kullandık. İkinci kısımda yer alan yazıya gelince: Bu kısım Ticaret Nizamnamesinden aynen alınan hükümlerdir ve bu husus metinlerde parantez içine konulan madde numaraları ile gösteril-

miştir. Bu kısımda orijinal bir fikir ileri sürülmemiştir. Hattâ şunu da ilâve edeyim ki, bu kısım Hocam Profesör Dr. Ekrem Edgü'nün senelerce önce yazdığı ve Türkiye İktisat Gazetesinde çıkan bir makalesinin sonra beraberce yaptığımız genişletilmesinde ibarettir. Kaldı ki, kitabın önsözünde, aynen (..... Eserin yazılmasında, almancalı tercümeleri yapan Prof. Dr. Adil İzveren ve Doçent Dr. Naci Kınacı'ya teşekkürü bir borç bilirim.) denilmektedir. Her şey bir tarafa yalnız bu ifadenin burada bir fikir korsanlığı veya aktarmanın söz konusu edilemeyeceğini göstermeğe yeteceğini sanırım.

Doç. Dr. Naci Kınacı
Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi
Ticaret Hukuku Kürsüsü

İtalya, Japonya gibi memleketlerin kısa zamanda ekonomilerini kalkındırmalarının sebepleri arasında işçi ücretlerinin düşüklüğü nü ileri sürerler vardır. Türkiye, tabii kaynaklar ve el emeği bol ve ucuz olan bir memleket olduğuna göre, yıllardır sınırsız imkânlardan, devlet yardımlarından, kredilerden işverenlerimiz faydalanıp memleketimizi ileri götürmemişlerdir. Şimdi de hâlâ sendikalardan, dolayısıyla işçilerden fedakârlık beklemekte, düşük ücretleri, millî gelir dağılımındaki eşitsizlik ve adaletsizliği kabul etmelerini istemektedirler.

Bu, sömürücü zihniyetin en açık ve kaba bir ifadesini teşkil etmektedir. Bununla beraber, bu zihniyetin bir faydası vardır; o da işçiyi ve sendikalara, sermayenin işçinin alın teri ile teşekkül ettiğini, kapitalist kalkınmanın işçi ücretlerinden yapılacak kusuntularla mümkün olduğunu öğretmesidir. Bu gerçekler, sendikaların rolünün ne olması gerektiğini ortaya koymak tadır. Sendikalar, kapitalizm yolunu seçen kalkınma halindeki ülkelerde, kapitalizmi değiştirme yolunda çaba göstermedikçe işçilerin refahını sağlayamazlar. Milletlerarası Çalışma Teşkilâtınca hazırlanan istatistiklerin de gösterdiği üzere, kalkınmasını tamamlamış kapitalist ülkelerde dahi, millî gelirdeki büyük artışlara rağmen, çalışanların millî gelirdeki payı yüzyıllardır bir arpa boyu değişmeden kalmıştır. Bu sebeple, ileri kapitalist ülkelerde, çalışanların nisbi fakirleşmesinden söz edilmektedir. Az gelişmiş ülkelerde bu fakirleşme, kalkınma süresince «mutlak» da olabilir. Sendikacılar, sadece ücret artış talepleriyle yetinmekle, bu durumu değiştiremezler.

Teçrübeler göstermiştir ki, sadece ücretle bağlı kalan bir mücadele ile oyunun kaldelerini bozmak mümkün değildir. Gerçekten, işleri endüstri memleketlerinde bile işçilerin sadece üçte biri sendikalıdır. Bu demektir ki, ücret artışları olsa bile bu artışlar, çalışmaların çok az bir kısmını kapsadığından, işverenler işçi çoğunluğunu düşük ücretlerle çalıştırmak imkânını daima ellerinde tutmaktadırlar. Türkiye'de, sendikalı işçi sayısı 400 bin civarındadır ve bunların yarısı bile henüz tam olarak yapılmış sözleşmelerle ücretlerini arttıramamışlardır. Sendikası işçilerin, ücretlerini arttırmalarına da bugünkü şartlar altında imkân yok gibidir.

Bu sebeple sendikalar, az sayı-

daki işçiyi kapsayan ve çok düşük oranda elde edilen ücret artışları ile, millî gelirin dağılımındaki adaletsizlikleri ortadan kaldıracak durumda değildirlerdir. Eksen ücret artışları, çalışanların tümünü kapsasa bile, ekonominin bütün dizginlerini elinde tutan işverenler, bu ücret artışlarını başka kollarla kendilerine aktarmak imkânlarını bulmaktadırlar. Böylece, ücret artışları kendi başına sosyal adaletsizlikleri ortadan kaldıracak bir nitelik taşımamaktadır.

Bu sebeple, sendikaların bugün karşılaştıkları ve çözmek zorunda oldukları asıl mesele, ekonominin her kademesinde, yatırımların yönünü miktarını ve niteliğini tayinde, ekonominin bünyesini değiştirmekte ve millî gelirin daha adil bir şekilde dağılmasında söz sahibi olmağa çalışmaktır. Sendikaların yürütmekte görevli buldukları ekonomik mücadeleden söz sadece ücret değil, fakat ücretle birlikte diğer bütün ekonomik faktörler üzerinde tam etkili olmaktadır.

Papazın Günahı

Yazarı CLAUDE CHARLES'in iki nefis romanı daha çıktı

Genel Dağıtım Yerli: Kemal Karstekin
Tekin Yayınevi — Ankara Caddesi No: 44
Cağaloğlu — İstanbul

(Yön — 33)

SİNEMA AĞALARI TELAŞTA...

Nijat ÖZÖN

Yıllardır «Bize üvey evlât muamelesi yapılıyor» dediler; devletin, aydınların ilgisizliğinden yakındılar; devlet korumasından, yardımından söz açtılar; «Sinemaya bir çeki düzen vermek gerek» dediler. Sonra devlet bu çeki düzeni sağlamak için daha ilgililerin sadece düşüncesini öğrenmeğe kalktığı vakit «istemezlik» çektiler; sansürü alabildiğine yumuşatan, yerli filmin iyilerini rüsum indirim, kredi ve ödülle koruyan, kısa film yapımını destekleyen, sinema salonlarının açılmasını ve eskilerinin yenileştirilmesini öngören, ithal filimlerinde kaliteyi gözetken Türk Sinema Şurası kararlarına karşı «Türk filmciliği baltalanıyor, binlerce işçi açıkta kalacak» yaygarasıyla harekete geçtiler. Sinemamızın umut bağladığı bir avuç genç yönetmen de, sendikaları peşlerine takarak sinema ağalarının yanı başında yer aldılar. Aşağıdaki yazıda bu tuhaf davranışların nedenlerini, içyüzünü bulacaksınız.

Büyük vurgun

Hikâyenin başlangıcı, bir bakıma, 1948 yılına kadar uzanır. «Devlet sinemayı korumuyor» diyenler gerçekte o yıl kendilerini bir korumanın, hem de büyük çapta bir korumanın kanadında buldular. Bu koruma, 1340 (1924) tarihli «Belediye vergi ve resimleri kanunu»na göre yerli yabancı bütün filmlere, eğlence resmi bakımından uygulanan eşitliğin yerli filmler yararına bozulması olarak ortaya çıktı. 1 Temmuz 1948 tarih ve 5237 sayılı «Belediye Gelirleri Kanunu», yabancı filmler için maddesi hasılatın %70'ine, yerli filmlerde ise ancak %25'ine kadar eğlence resmi alınmasını öngörüyordu. Bu demektir ki, yabancı film oynatan bir sinemada 100 kuruşluk bir biletin 59 kuruşu sinema ücreti, bunun %70'i olan 41 kuruş da eğlence resmi (Sinema ücreti: 59 kuruş + Eğlence resmi: 41 kuruş = Bilet bedeli: 100 kuruş). Aynı sinema yerli film oynatırsa durum şöyle oluyordu: Sinema ücreti: 80 kuruş + Eğlence resmi: 20 kuruş = Bilet bedeli: 100 kuruş. (Sinemacıların ifadesine göre bilet bedeli üzerinden yabancı filmlerde %41, yerli filmlerde %20 eğlence resmi alınır). Görülüyor ki Belediye, yerli filmlerde, sinemadan sağladıkları gelirin aşağı yukarı yarısını sinemacılara bırakmaktadırlar. Sinemacılar için bunun önemli büyüktü: Yabancı film getiricisi ile sinema sahibi bütün hasılatın %59'unu paylaştıkları halde, yerli filmde %80 ini paylaşmaktadırlar. Bu «koruma düzeni» sakattı, çünkü yerli filmleri yabancı filmlere karşı korumak düşünülmüştü ama, iyi yerli filmleri kötüleşme karşısında korumak düşünülmemişti. Oysa iyi ile kötünün aynı derecede korunduğu böyle bir düzende kötü film daima iyi filmi kovar; sonunda aynı derecede korunacağı, yani «testifi kırıla getirilen bir tutulacak» için hiçbir yapıcı, iyi film çevirmek riskini göze almak istemez. Böyle bir koruma düzeni, ancak kötü film sayısının artmasına yol açar. Nitekim verdiğimizde de öyle oldu. Bu rüsum indirimi yerli sinema alanında bir «altına hücum»a yol açtı, öteden beriden aklına esen yerli film yapımına üşüştü, mantar biter gibi yapımcıları kuruldu (1948 den önceki 10 yılda 11 yapımcı çalışıyordu, 1948 den sonraki 10 yılda bunlara 109 yapımcı katıldı). Yerli film yapımı korkunç bir hızla arttı (1948 den önceki 10 yılda çevrilen yerli film toplamı 37 iken, 1948 den sonraki 10 yılda yerli film toplamı 411'dir). Böylelikle

bir «yerli film enflasyonu» meydana geldi. Gerçi, sık sık ileri sürüldüğü gibi bu yapım yıllık 150 - 200 filme hiçbir vakit ulaşamamıştır (belki bu yılın sonunda 150 ye ulaşacaktır), fakat savaş öncesinde yıllık film ortalaması 1,46 olan bir sinemanın yılda 140 film gibi bir sayıya ulaşması «enflasyon»un şiddetini ortaya koyar.

TÜRKİYE'DE UZUN FİLM YAPIMI

1948: 16	1956: 49
1949: 19	1957: 63
1950: 23	1958: 95
1951: 31	1959: 95
1952: 49	1960: 96
1953: 53	1961: 98
1954: 51	1962: 127
1955: 57	1963: 139

Büyük yanılma

Bu «film enflasyonu» sinema çevrelerince ve işin içyüzünü bilmiyenlerce büyük bir önüne vesilesi olmuştur; çünkü Türkiye bu film enflasyonu sayesinde film yapımında başta gelen ülkeler arasında yer alıyordu. Dünya film yapımıyla ilgili sağlam istatistiklerin elimizde bulunduğu 1961 yılında Türkiye film yapımında ikinci durumdaki (aşağıdaki tabloda ortak yapımlar hariç, yüzde yüz yerli filmler ele alındığı vakit ellinin üstünde film çeviren ülkeler yer almaktadır.)

DÜNYA'DA UZUN FİLM YAPIMI (1961)

1. Japonya	536
2. Hindistan	324
3. Hong Kong	302
4. A.B.D.	184
5. İtalya	125
6. İngiltere	120
7. S.S.C.B.	100
8. Türkiye	98
9. Filipin	96
10. Güney Kore	86
11. Birmanya	72
12. Fransa	70
13. B. Almanya	67
14. İspanya	66

Bu tablo daha ilk bakışta bir gerçeki ortaya koyuyor: Çok film çevirmek, sinema alanında mutlaka bir varlık olmak anlamına gelmez. Birleşik Amerika'dan daha çok film meydana getiren Hong Kong sinemasını kim tanıır, Satyajit Ray'ın filmleri dışında Hint sinemasını kim bilir, Filipin'in, Güney Kore'nin, Birmanya'nın, hatırla Batı Almanya ile İspanya'nın sinemasına kim önem verir? Ger-

«Kızgın Delikanlı»dan bir görünüş
Hem toplumsal, hem gerçekçi, hem de filimli...

Toplumsal Gerçekçiliğe Saygı

KIZGIN DELIKANLI. Yönetmen: Ertem Göreç. Senaryo: Vedat Türkali. Alıcı yönetmeni: Çetin Gürtop. Oynayanlar: Sami Hazin, Suna Pekuysal, Göksel Arsoy, Türkân Şoray, Hüseyin Baradan v.b. Yapım: Göksel Film.

DENİLİYOR KI, 1960 dan bu yana Türk sinemamızın mutlu bir gelişmenin içindedir. «Toplumsal gerçekçilik» akımı ortaya çıkmıştır. Bu akım

çek şudur ki, bu sayılan sinemalar ancak dil ve kültür yönünden geniş bir kitlenin ihtiyacını karşılamak, tamamıyla iç pazarı doyurmak için meydana çıkmışlardır. Peki «büyük yanılma» nerede? Büyük yanılma, bütün bu ülkelerde sağlam bir sinema endüstrisi kurulmasına karşılık, Türkiye'de ancak vurguna çıkmış; bir topluluğun kurduğu bir «gecekondu» endüstrisinin bulunmasıdır. Sağlam bir sinema endüstrisi ancak bir «sacavak» üzerine oturabilir. Bu sacavağın bir ayağı, bu endüstrinin fabrikası demek olan stüdyo ve laboratuvarlar (yani teknik kuruluşlar) meydana getirir; öbür ayak, iyi yetişmiş teknik elemanlardan meydana gelir; üçüncü ayağı da filmlerin yapım giderlerini en kısa zamanda çıkarmaya yarayan sinema salonları meydana getirir. Türkiye, bunların üçünden de yoksundur. Bugün yurdumuzda «film işleyebilecek» çoğu ilkel durumda ancak sekiz stüdyo vardır. Bu sekiz stüdyo yerli ve yabancı olmak üzere yılda 400'e yakın film işlerler. Bu demektir ki stüdyo başına haftada bir film düşünmektedir. Bu stüdyolardaki araçların çoğunun modası geçmiştir, birçoğu gerekli donatımdan yoksundur, bundan dolayı tam randımanla çalışmaz. Bu da bu «fabrika»lardan çıkan ürünün teknik niteliğinin ne olabileceğini ortaya koyar. Teknik elemanların da pek azı sağlam bir eğretime tabi olmuştur, çoğu alaydan yetişmiştir.

Büyük boşluk

Sacavağın üçüncü ayağına gelince, gerçekte bu bir boşluktan ibarettir; çünkü 140 filmlik endüstri, bu filmleri sürecek bir pazar mey-

dana getirememiştir. Türkiye için ne şimdi ne de yakın bir gelecekte bir dış pazar düşünülemez. İç pazar Kibris, Yunanistan, Lübnan, İsrail ve işçilerin göçünden beri Batı Almanya'dır, ama bu, hesaba alınmayacak kadar küçük bir pazardır, bunu bir yana bırakıp iç pazara bir göz atalım: Bugün açık hava sinemaları da dahil olmak üzere yurdumuzda 850 sinema vardır, bunların koltuk sayısı 320 bin olarak tahmin edilmektedir. Buna göre Türkiye'de her yüz kişiye 1,03 koltuk düşer. UNESCO'nun Birleşmiş Milletler için hazırladığı rapora göre, bir ülkenin sinemadan yararlanabilmesi için söyleyebileceği için o ülkede yüz kişiye en az 2 koltuk düşmelidir. Türkiye bu en azın ancak yarısını sağlayabilmektedir. Yalnız halkın sinemadan yararlanabilmesi için değil fakat sinemanın sağlam temellerde dayanabilmesi için de UNESCO'nun hesabına göre, bugün yurdumuzda en azından 1653 sinema salonu, 620.000 koltuk bulunması gerekirdi. Yıllık film yapımında dünyada sekizinci gelen Türkiye, sinema sayısı bakımından bütün dünyada ellinci sıralarda dolmaktadır.

Büyük tıkanıklık

Demek ki, 1948 de meydana getirilen «koruma düzeni», sağlam bir sinema endüstrisi kurulmaksızın, sadece bir «gecekondu» endüstriyeye dayanılarak film sayısının alabildiğine artmasından başka bir sonuç vermemiştir. Sinemadan yüzbinlerce kazanan sinema ağaları, bu parayı stüdyo veya salon yapımına yatırmayıp, yeni film çevirmekte veya sinema-

olunca hırsıyla sürmektedir. Nitekim bu yıl da «Kızgın Delikanlı» ile ilk örneğini vermiştir. Ve ekleniyor: Sinemamız artık bu akım temsil etmektedir.

Toplumsal gerçekçilik akımının bir ürünü olarak gösterilmek istenen Kızgın Delikanlı'nın, toplumsal gerçekçilik anlayışını ne olduğunu belirtmeden önce, «akım» ve «toplumsal gerçekçilik» deyimleri üstünde durmak yerinde olacaktır.

Sinemada, su, ya da bu akımdan söz edebilmek için, bir yönetmenler topluluğunun sürekli olarak söz konusu akımın gereklerine uygun filmler ortaya koyması gerekir. Eğer bizde olduğu gibi, 1960 dan bu yana yapılan filmlerde, toplumsal gerçekçi sinema anlayışına sadece Metin Erksan en fazla bağlı kalmışsa, Halit Refiğın aynı tarihten bu yana yaptığı filmlerde, hangi nedenlerle olursa olsun toplumsal gerçekçi davranıştan sapmalar ağır bas-

nın dışındaki işlerde kullandıkları için, bir stüdyoda öbürü sinema salonlarında olmak üzere iki büyük tıkanıklık meydana gelmiştir.

1948 den sonra yerli filmciliğin ikinci büyük atılımı, 1958 dedir. 1957 ye kadar düzenli bir artış gösteren ve o yıl 63'e varan film yapımı, 1958 de birdenbire bir sıçrama göstererek 95'e atılmış ve daima artarak 1963 de 139'a varmıştır. 1958 dekı sıçramanın nedeni Ağustos 1958 kararlarıyla doların 2.80 T.L. sıandan birdenbire 9.00 T.L. sına yükselmesi karşısında yabancı film getiricilerinin uğradığı güçlüklerdir. Yani 1948 de yerli film yararına bozulmuş eşitlik, on yıl sonra büsbütün yerli film yararına dönüşmüştür. Yabancı film akm fiyatlarının artışı, bu artışın içinde salon sahibi ile filmci arasında yol açtığı çekim, zamanın iktidarının birbirini tutmayan iktisadi kararları karşısında yabancıların Türkiye'ye film göndermekteki çekingenliği, beyaz perdeye büyük bir boşluk yaratmış, yani yukarıda sözü edilen tıkanıklık, sinema salonu bakımından bir süre açılmış, yerli filmciler her zamanki gibi büyük bir hızla bu boşluğa üşüşürmüşlerdir. Fakat 1948 de olduğu gibi ölcü yine o kadar kaçırılmıştır ki, salon sayısında bir değişiklik olmadığı halde yerli film sayısındaki korkunç artış yeni tıkanıklıklara yol açmıştır. Bu arada ölçsüzlük yalnız film sayısında değil fakat film giderlerinde de görülmüş, bir yandan genel hayat pahalılığının artışı, bir yandan yapımcıların «yıldızlık» düzenine sarılmaları, film yapım giderlerini başdönürlü bir hızla yükseltmiştir. 1962 - 63 yılında bir yerli filmin ortalama yapım gideri 250.000 T.L. sına

maya başlamışsa, 1964 yılında toplumsal gerçekçi sinema anlayışına uygun film diye Kızgın Delikanlı gibi toplumsal gerçekçilik anlayışını sömüren bir film karşımıza çıkarılmaktaysa, toplumsal gerçekçilik akurından söz etmek kendimizi kandırmak olur. Kişisel başarıları, kişisel tutumları, toplu davranışlarla karıştırmak olur.

Toplumsal gerçekçi film, toplumsal gerçekleri yansıtan filmidir. Bellirli bir topluluğun görüş açısından gerçekleri değerlendiren filmidir. Bir yandan olumlu kahramanlarla seyirciye toplumsal ideal duygusu aşılayan, bir yandan da seyircinin beğenilmesini eğitime amacı güden filmidir. Tek başına mutlu olamayacağı için toplumsal mutluluk uğruna her şeyini ortaya koyan toplumcu insanı konu edinen filmidir. Bunun içindir ki, filmin biçiminden çok özü önem taşır. Biçim ele alınan öze uygun olup olmayışına göre değerlendirilir. Toplumsal gerçekçilik, insanı değerlerden yoksun, boş kalmaları, tiplerle işlemek, vulgarizasyona kaçmak yanlış ve eskimiş bir toplumsal gerçekçilik anlayışıdır. Semalaştırılmış, didaktik filmler çıkartır ortaya. Sessiz sinemaya daha uygun olan bu toplumsal gerçekçilik anlayışı bir kenara bırakılmalı otuz yıl olmuştur. Semalaştırılmış filmlerin yerini, yansıyan gerçeğe uygun olarak yansıtan filmler, «tip» insanın yerini «canlı» insan almıştır. Toplumsal gerçekçilik anlayışını benimseyecek yönetmen, saflam bir özü, insanı değerlerle donatmış kişilerle ve yansıyan gerçeklerine uygun olarak işlemek zorundadır. Filminin olumlu kişilerini sevgi yerine hayranlık, olumsuz kişilerini kızgınlık yerine nefretle ele aldı mıydı toplumsal gerçekçilikten ayrılması olur. Bu verilerden yola çıkarsanız toplumsal gerçekçilik iddiaları sahte iddialardır.

Toprak davasına eşlik etmek toprak ağalarını eleştirmek amacıyla çevrildiği İleri sürülen Kızgın Delikanlı ise toplumsal gerçekçilikle vakıdan olsun uzakta olsun bir ilişkisi yok. Bakın neden?

Bu kızgın delikanlı övlesine kızmış bir delikanlı iki kendisini villarda avı kaldırı kasabasının yol kavşağına getiren otobüsten içinde valizlerle indikten sonra vapurlu ilk sey. müsteri beklemekte olan arabalarda durup dururken yumruklar savurmak olur. Her nasılsa kızgın delikanlıın yumruklarında kurtulabilen bir arabacı kızmış delikanlı kasabaya getiriyor arabasında Arabadan İnen kızmış delikanlı «gerçekçi davranış» sürdü rüyor yine. Kasabasına çarşısında hay. ölüme çıkma bir yumruk salıyor. «Toprak davasına eşlik eden toplumsal gerçekçi film» «olumlu kahramanını seyirciye böyle tanıtır diye

Eğer bu delikanlı «kızmış» değil de sadece «kızmış» ve davranış Türk delikanlılarının davranışına benzer bir davranışsa Kızgın Delikanlı filmi toplumsal gerçekçi bir filmdir.

Eğer sokaklarında sadece erkeklerin dolacağı, duruma salonuna dinlemler olarak gelen kadınların hepsinin başörtülü olduğu bir Türk kasabasında, saçları berberde vent yapılmış, kaşları yolunduk-

tan sonra kalemle çekilmiş, iki dirhem bir çekirdek, çıkırdım kadın avukatlar varsa Kızgın Delikanlı da toplumsal gerçekçi bir filmidir.

Eğer Türkiye'nin herhangi bir bölgesinde davranışları Amerikan kovboy filmlerinin süzür hürsularını, giyimleri tarihse Japon filmlerinin samu raylarını akla getiren ath eşkiyalar kol geziyor ve topu topu altı eşkiyanın havaya silâh atmasını korkup da, evini, tarlasını, köyünü bu altı eşkiyaya bırakacak, filmdeki gibi sekte, on köyden varzeçlik, bir tek köy halkı varsa Türkiye'de, Kızgın Delikanlı filmi toplumsal gerçekçi bir filmidir.

Eğer Türkiye'de arazi anlaşmazlıklarına bakan hukuk mahkemelerinde amme tanığı dinlenebiliyorsa, hukuk davalarında avukatlar ilk verdikleri tanık listesi ile bağlı olmaksızın aklalarına her eştiğinde yeniden tanık dinletiyorlarsa, bilirkişi ile yapılan keşiflerde vargıların yerini asubaylar alıyorsa;

Eğer bir önceki plânda eli pantolonuna zincirle bağlı bir adam, bir sonraki plânda iki elini birden havaya kaldırılabiliyse, bir önceki plânda çıkmış olan bir kimsenin, daha sonraki plânda çıkmış oluvarince, azlı eşkiyalar çocuk gibi kucaklanıp kaçırılılabiliyse, yaralı olduğu için atından havanın yere düşen bir kişi sibirli bir kuvvetle iyilesebilirse Kızgın Delikanlı toplumsal gerçekçi bir filmidir.

Bir yönetmenin Türkiye'de hiç besteci yokmuş gibi filminin temel müziğini bir başka filminden (Kıval Köprüsü) aktarmasında bir sakınca yoksa ve aktarılan müzik Anadolu gerçeklerini yansıtmada iddiasında olan görüntülerle uyusmakta ise:

Ve eğer sinemadan çıkan seyircinin belleğinde, Kürt taklidi yapan Sami Hazinesin bryıkları, Suna Pekuysalı'nın kaş, göz oynatmaları, Göksel Arsovanın yumrukları yerine, görüntülerle belirlenmesi gerekirken yerli yerli konuşmalarla otaya atılan «Bileselir kooperatif kurulum» gibi söylemleri hatırlatan sözler kalıyorsa Kızgın Delikanlı toplumsal gerçekçilik anlayışına uygun bir filmidir.

Toplumsal gerçekçilik iddiasını İleri sürmeden önce İnkıla toplumsal gerçekçiliğin ne olduğu üstüne düşünmeli. Ondan sonra da Amerikan filmlerinin kurulumunu, yerli sinemanın en kötü alışkanlıklarını bir yana bırakıp, «herşeyi ancak biz biliriz» tutkusundan varzeçmeli. Ve bilmeli ki, toplumsal gerçekçilik gerçekten uygun filmlerin güya ticari kılmak için birtakım sululuklara ihtiyacı yoktur. Toplumsal gerçekçi film halkın ilgisini ayandırma gücünü özünde taşır. Eğer toplumsal gerçekçilik iddiasıyla piyasaya sürülen bir film ticari başarısızlığa uğramışsa bunun tek nedenini o filmin toplumsal gerçekçiliğe uygun olmamasında aramalı.

Toplumsal gerçekçilik ilkelerine sırt çevirecek sin. En olası sululuklardan yardım umacak sin. Sonra adını toplumsal gerçekçilik deyip bunu 1964 Türkiye'sine zorla kabullendirmeye kalkacak sin. Böylesine toplumsal gerçekçilik değil, olsa olsa ticari gerçekçilik demir.

Rekin Teksoy

ulaşmış, yani savaktan öncekinin 15 katına, savasta, bitimindeki ise 10 katına çıkmıştır. Üstelik bu artış filmlerin kalitesinde bir düşülmeye değil, «yıldızlılık» tan dolayı oyuncu ücretlerine girmiştir. 250.000 liralık filmin oyunculara ayrılan bölümü, bütün film giderinin aşağı yukarı üçte birini (%32 sini) yutmaktadır, buna karşılık teknik elemanlar bütün giderin %0.7 sini almaktadırlar. Bugün günde bir erkek oyuncunun aldığı 60.000 lira ile 1955 yılında bir film çevrilirdi.

pağını daralttı. Film yapımının yüzü aştığı, 1962 yılında yapımın devlet korumasından dem vurmaları, «kanun isteriz» diye ortaya çıkışları bu yüzdendi. Bu çıkış giderek «Baykam tasarısı» diye bilinen «Türk Sinema ve Filmçiliğini Kalkındırma Kanunu» tasarısına ulaştı. Ama bundan önce, yapımcıların başka çabaları yer almaktaydı.

Büyük çırpınma

Yapımcılar tükenebilir açmak için önce, piyasanın şartlarına ayak uydurarak biraz kendilerine gelen yabancı film getirtilerine hücumu kalktılar. 1962 nin sonlarına doğru, yabancı filmlerin sunulandırılması, bu filmlerin sözlendirilmesinin (çabalarının) yasaklanması yolunda çıkarılan sözlentiler, yapımcıların havayı yoklamak için uçurdukları balonlardı. Bundan alınan sonuç pek iç açıcı olmadı. Yapımcının birine göre, devlet yerli müsluğun yapımını korumak için nasıl ithalât yasaları koyuyorsa, yerli film yapımını korumak için de yabancı film ithalâtını yasak etmeliydi. İnsan filmi müslukla bir tutarsa böyle yargılara varması tabiidir. Ama, yabancı film ithalâtını ya da sözlendirilmesini yasaklamanın en azından, Türkiye'de kitap basıyor diye yabancı kitapların ithalâtını ya da çevirisini yasaklamak kadar çarpık bir davranış olduğu meydandadır. Yapımcılar bu konu da basındaki tepkilerin hiç de lehte olmaması üzerine, bu sefer kendi yarattıkları «canavar» la, yani «yıldız» la mücadele etmeğe karar verdiler. 1963 ün ortasında 13 yapımcının imzaladığı bildiriyle

yıldızlara bir çeşit boykot ilan edildi. hiçbir «lön» e yıldı almadan fazla film çevirtmeğe karar verildi. Öte yandan, piyasadaki yıldızlara karşı yeni oyuncular çıkarmak için sinema dergilerinin açtıkları oyuncu yarışmaları desteklendi, ortaya gerçekten yeni oyuncular çıktı. Fakat piyasanın mekanizması bunları da kısa zamanda yıldız yapmak eğilimindeydi. Yapımcılar kendi yarattıkları canavarla çarpışırken ortaya yeni canavarlar çıkarmaktan öteye geçemediler. Baykam tasarısı, bu çabanın da fiyaskoyla sonuçlanması üzerine hazırlanmıştı.

Gelecek Yaz
BAYKAM TASARISI

YÖN YAYINLARININ İLK KİTABI
ÇIKTI
İKİYÜZ YILDIR NEDEN
BOCALIYORUZ?

Yazan: Niyazi FERKES

FIYATI : 5 LIRA

Genel Dağıtım: Sabri Özakar-Cağaloğlu-İstanbul

FİLM GİDERİ (1963) T.L.	
Film hikâyesi	2.500
Senaryo	9.000
Film	35.000
Alıcı, aydınlatma	7.000
Stüdyo	14.000
Sözlendirme	7.500
Yönetmen	15.000
Yönetmen yard.	2.000
Erkek yıldız	40.000
Kadın yıldız	15.000
İkinci roller	20.500
Figüranlar	3.500
Alıcı yönetmeni	8.000
Alıcı yön. yard.	2.000
Baş ışıkçı	1.500
İşkçi	1.000
Yapım yönetmeni	3.000
Yapım yön. yard.	1.500
Sanat yönetmeni	4.000
Dekorcu	1.000
G'ysici	1.000
Dekor, sahne donatımı	4.000
Afıs, fotoğraf	10.000
Vergi	20.000
Çeşitli	22.000
	250.000

Film giderinin artışı, zaten tükenebilir olan oynatımda, bir de filmin giderini çıkarabilmek ola-

